

İKİNCİ BÖLÜM KARAR

AHMET ŞENOL VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

Başvuru Numarası : 2014/16947
Karar Tarihi : 22/2/2018

Başkan : Engin YILDIRIM
Üyeler : Osman Alifeyyaz PAKSÜT
Recep KÖMÜRÇÜ
Celal Mümtaz AKINCI
Recai AKYEL
Raportör : Murat İter DEVECİ
Başvurucular : 1. Ahmet ŞENOL
2. Ayhan ŞENOL
3. Emine ŞENOL
4. İbrahim ŞENOL
5. Kenan ŞENOL
6. Yasemin CANIKLI
Vekili : Av. Halit BOSTANCI

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hükümlünün ceza infaz kurumu görevlilerince darbedilmesi, ellerine ve ayaklarına ters kelepçe takılı vaziyette bir odada tutulması ve bu olaylarla ilgili etkili bir ceza soruşturması yürütülmemesi nedenleriyle işkence ve kötü muamele yasağının; yaşamı korumak için gerekli tedbirlerin alınmaması sonucunda hükümlünün çoklu ilaç zehirlenmesi ve gelişen yeni sorunlar sebebiyle ölmesi ve bu ölümle ilgili etkili bir ceza soruşturması yürütülmemesi nedenleriyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 20/10/2014 tarihinde yapılmıştır.
3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.
4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.
5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu Emine Şenol'un oğlu, diğer başvuru sahiplerinin kardeşi U.Ş., olay tarihinde çeşitli suçlardan aldığı kesinleşmiş mahkûmiyetler nedeniyle bir ay aşkın süredir İzmir 3 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) hükümlü olarak tutulmaktadır.

10. Ceza İnfaz Kurumuna gelmeden önce koğuştaki yatakları yaktığı, kolunu jilet parçasıyla kesip diğer tutuklu ve hükümlüler için kötü örnek olduğu, infaz koruma memurlarına hakaret ve tehditte bulunduğu, infaz koruma memurlarına, hükümlülere ve tutuklulara karşı edep ve nezakete aykırı konuştuğu veya davranışlarda bulunduğu, Kurumda korku, kaygı veya panik yaratabilecek biçimde söz söylediği veya davranışta bulunduğu gerekçeleriyle U.Ş. hakkında Samsun E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu ve Bafra T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunca pek çok kez disiplin soruşturması yürütülmüş ve U.Ş. ye farklı tarihlerde kınama, bazı etkinliklerden alıkoyma, ziyaretçi kabulünden men ve hücreye koyma cezaları verilmiştir.

11. Ceza İnfaz Kurumu revirinde 11/7/2012, 18/7/2012 ve 9/8/2012 tarihlerinde muayene edilen U.Ş. ye ilk muayenede inkontinans (gaz çıkarma veya dışkılamayı kontrol yetisinin bozulması) ve alerjik rinit (burun mukozasında alerjen teması ile meydana gelen semptomatik bir hastalık), bir sonraki muayenede depresyon, miyalji (kaslarda oluşan ağrı) ile idrar yolu enfeksiyonu ve son muayenede üriner enfeksiyon teşhisi konmuştur. Yapılan muayenelerden sonra U.Ş. ye reçete edilen ilaçlardan biri, oksibütinin hidroklorür etken maddesi içeren bir ilaç olup U.Ş. bu ilaç ile yangı önleyici ve bu etkiye bağlı olarak ağrı kesici özelliğe sahip bir başka ilacı kaldığı koğuşta bulundurmıştır.

12. U.Ş. ile aynı koğuşta kalan tutuklu ve hükümlülerin 11/8/2012 tarihinde saat 02.10 sıralarında butona basıp yardım istemesi üzerine koğuşa giden infaz koruma memurları K.K., N.Ç., R.Ç. ve E.Ö. koğuşta tartışma yaşandığını görmüş; çabalasalar da koğuşta bulunan U.Ş. yi sakinleştirememiş ve bu nedenle U.Ş. yi koğuştan çıkarıp Başmemurluğa götürmüşlerdir. Tutuklu ve hükümlüler infaz koruma memurlarına U.Ş. nin fazla miktarda ilaç aldığıni söylemişlerdir.

13. Başmemurlukta da saldırgan tavırlar sergilemesi üzerine U.Ş. nin ellerine tersten plastik kelepçe takılmış ve U.Ş. saat 03.04'te "süngerli oda" diye adlandırılan müşahede odasına yerleştirilmiştir. Burada U.Ş. nin ayaklarına da plastik kelepçe takılmıştır.

14. Ceza İnfaz Kurumunun Nöbetçi 2. Müdürü A.Ü.A., İnfaz Koruma Başmemuru H.D. ile infaz koruma memurları İ.B., E.K., H.Ö., M.G., M.T., E.T. ve İ.K. tarafından düzenlenen 11/8/2012 tarihli tutanağa göre sabah vardiyasında görevli infaz koruma memurları ile birlikte Ceza İnfaz Kurumunu kontrol eden 2. Müdür A.Ü.A., U.Ş. nin ellerinden ve ayaklarından plastik kelepçe ile bağlı vaziyette müşahede odasında tutulduğunu görmüştür. U.Ş. nin kelepçeleri çıkarılmış, U.Ş. sedye ile revire

götürülmüş ve 112 Acil Servis saat 09.13, 09.26 ve 09.41'te aranmıştır. Tutanakta U.Ş.nin sedye ilc revire götürülme sebebi belirtilmemiştir. Acil Servis ekibi 09.49'da Ceza İnfaz Kurumuna gelmiştir. Yine tutanağa göre U.Ş. ile aynı koğuştaki kalan tutuklu ve hükümlüler, oksibutin hidroklorür etken maddesi içeren ilaç ile yangı önleyici ve bu etkiye bağılı olarak ağrı kesici özelliğe sahip bir başka ilaçtan fazlaca miktarda içip koğuştakilere rahatsızlık veren U.Ş.nin infaz koruma memurlarınca koğuştaki götürüldüğünü ifade etmişlerdir. U.Ş.ye refakat eden infaz koruma memuru telefonla aranarak doktora bu konuda bilgi vermesi amacıyla infaz koruma memuruna tutuklu ve hükümlülerin söyledikleri de aktarılmıştır.

15. U.Ş., Ceza İnfaz Kurumu hekimince 11/8/2012 günü saat 09.55'te Aliğa Devlet Hastanesine sevk edilmiştir. Aliğa Devlet Hastanesi de yoğun bakım imkânı sağlanamayacağı gerekçesiyle saat 10.40'ta U.Ş.yi İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesine (Hastane) sevk etmiştir.

16. Hastaneye 11/8/2012 günü saat 13.10'da düzenlenen Adli Olgu Bildirim Formu'na; hastanın bilincinin kapalı olduğu, gözlerde ışık refleksinin olmadığı, her iki el bileğinde kesi, her iki ayak bileğinde abrazyon (sıyrık), ellerde ödem, sol göz altında ekimoz (morartı, göğerti) olduğu yazılmıştır.

17. Hastaneye 11/8/2012 günü saat 16.30 sıralarında düzenlenen konsültasyon istemine ilişkin belgede, saldırgan davranışları nedeniyle yalıtılmış ortama alınan mahkûmun o sabah bilinci kapalı hâlde bulunduğu belirtilmiştir.

18. Hastane tarafından düzenlenen epikriz (dosya özeti) raporunda, tedavisi devam eden U.Ş.de 23.20'de kardiyak arrest (kalp durması) durumunun gerçekleştiği, kırk beş dakika süren CPR (kardiyopulmoner resüsitasyon=dilirme, canlandırma) sonrasında nabız alınamadığı hususlarına yer verilmiştir. Epikriz raporuna göre U.Ş. 12/8/2012 günü saat 00.05'te yaşamını yitirmiştir. Epikriz raporuna, ayrıca Ceza İnfaz Kurumu görevlilerinin önceki gece saat 02.00 sıralarında U.Ş.nin kırk tablet kadar oksibutin hidroklorür etken maddesi içeren ilaç ile yangı önleyici ve bu etkiye bağılı olarak ağrı kesici özelliklere sahip bir başka ilacı aldığı belirtilmiştir.

A. Ceza Soruşturması Süreci

19. Ölüm olayının bildirilmesi üzerine aynı gün İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından soruşturma açılmış ve nöbetçi Cumhuriyet savcısı tarafından bir adli tıp uzmanının da hazır bulunduğu ölü muayene işlemi gerçekleştirilmiştir. Bu ölü muayene işleminde sol göz altında, sol burun kenarında ve sol yanakla burun arasında 2x1 cm boyutunda ekimozlar, her iki el bileğinde ve ayak bileğinde muhtemelen kelepçeye uyumlu laserasyon (yurtık), her iki kolda, her iki dizde, sağ göğüs üst kısmında muhtelif cildi ilgilendiren laserasyonlar ile her iki kolda ve göğüste çok sayıda eski kesi yaraları tespit edilmiştir.

20. İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından gerçekleştirilen ölü muayenesi sonrasında ceset, kesin ölüm sebebinin belirlenebilmesi için sistematik otopsi işlemi yapılmak üzere Adli Tıp Kurumu İzmir Adli Tıp Grup Başkanlığına (Grup Başkanlığı) gönderilmiştir.

21. Grup Başkanlığınca tanzim edilen histopatolojik (hastalıklı doku bilimiyle ilgili) incelemeye ilişkin 24/9/2012 tarihli raporda şu hususlara yer verilmiştir:

"Beyin, Beyincik, Beyin sapı: T : Konjesyon. Kalp: T : Subepikardiyal ve komşu myokardiyal lifler arasında kanama alanları ile koroner arter

çevresinde subepikardiyal yağ dokuda fokal kanama odağı mevcuttur. Koroner arterde kayda değer histopatolojik bulguya rastlanmamıştır. Akciğerler: T : Fokal pnömonik infiltrasyon odağı, intraalveolar kanama alanları, hemosiderin yüklü makrofajlar ve minimal ödem, antrakozis, akut alveolar şişme, bir alanda interlobular septadaki lenfatiklerde dilatasyon, konjesyon. Karaciğer: T : Kayda değer histopatolojik bulguya rastlanmadı. Böbrekler: T : Pelviste fokal kanama odakları, konjesyon. Deri: T : Cilde ait doku örneklerinde epidermis ve dermisi tam kata kadar tutan koagülasyon nekrozu alanı görülmektedir. Nekroze epidermisin bazı alanlarda subepidermal ayrışma gösterdiği dikkati çekmektedir. Nekroze epidermal hücreler ile dermisteki bazı deri eklerine ait hücrelerin sitoplazmalarında homojenizasyon, nüvelerinde uzama ve inceleme dikkati çekmektedir. Üst ve derin dermiste kollojen dokuda homojenizasyon mevcuttur. Subkutan yağ dokuda kayda değer histopatolojik bulguya rastlanmamıştır. "

22. Başvurucu Emine Şenol 28/11/2012 tarihinde Başbakanlık İletişim Merkezine (BİMER) başvurarak oğlunun ölümünün şüpheli olduğunu ve oğlunun öldürüldüğünü düşündüğünü bildirmiş, olayın yetkili makamlarca soruşturulmadığını iddia ederek gerekli incelemenin yapılmasını talep etmiştir.

23. İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı, başvuru Emine Şenol'a 21/12/2012 tarihli yazıyla soruşturma hakkında bilgi vermiştir.

24. İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı 21/12/2012 tarihinde yetkisizlik kararı vererek soruşturma dosyasını Aliağa Cumhuriyet Başsavcılığına (Cumhuriyet Başsavcılığı) göndermiştir.

25. Grup Başkanlığının 12/3/2013 tarihinde düzenlediği otopsi raporunun ilgili bölümü şöyledir:

"...

Her iki kol ve ön kolda, her iki omuz önde ve göğüs ön yüzde çok sayıda, birbirine paralel eski kesi skarları gözlemlendi. Sol alt göz kapağında 1x3 cm ebadında mor renkli ekimoz, alt dudak sol kısımda mukozada 1 cm çaplı ekimozlu laserasyon, üst dudak orta kısımda 2 adet 0,5'er cm'lik, aralarında 0,5 cm bulunan sıyrık, alt dudak orta kısımda 1x2 cm ebadında mor renkli ekimoz tespit edildi. Sol üst göz kapağında 0,2x2 cm ebadında mavimsiyahımsı renk değişimine uğramış ekimoz, sol gözün hemen medialinde, burun sol üst kısımda 0,5x1 cm'lik mor renkli ekimoz, sol bunun kanadının 1 cm alt-lateralinde 1 cm çaplı, dairesel mor renkli ekimoz gözlemlendi. Boyun sol yanda ve subklavikular bölgede muhtemelen katater uygulanmasına bağlı ekimozlu pikür izleri, sternum üzerinde ve sol hemitoraks yan duvarda dikdörtgen şekilli defibrilator izleri görüldü. Sol kol alt lateralde "L" şeklinde, her bir kolu 2 cm uzunluğunda sıyrık ve bu sıyrığın 2 cm üzerinde 0,3x3 cm ebadında bir diğer sıyrık saptandı. Sağ dirsek iç büklümünde, sağ ön kol üst ön yüzde 0,5-1 cm arasında değişen ebatta multipl ekimozlar tespit edildi. Sağ el bileği dorsalde 1x10 cm ebadında hat şeklinde ekimozlu sıyrık, sol el bileği ön yüzde hat şeklinde ekimozlu sıyrık görüldü. Sağ skapulanın 15 cm altında 1x3 cm'lik sıyrık, sol ayak bileğinde 1x14 cm ebadında, ayak bileğini medial kısım haricinde çepeçevre dolanan, üzerinde enlemesine küçük paralel çizgiler şeklinde patern gözlenen sıyrık, sağ ayakbileğinde aynı

nitelikte 1x12 cm ebadında sıyrık saptandı. Sol diz kapağı üstte 1 cm çaplı, sağ diz medialinde aynı ebatta sıyrıklar, sol inguinal bölgede ekimozlu iğne izi tespit edildi. Boyun sağ yanda, göğüs ön yüzde, her iki kol, ön kol, el bileği ve el sırtında, sırtta skapular ve interskapular bölgelerde değişik şekiller ve yazılar şeklinde yeşil-kırmızı renkli tatuajlar görüldü. Sağ ayak bileği iç malleolde 0,5 cm'lik, ayak sırtına doğru olan bölgede aynı ebatta sıyrıklar saptandı.

...

SONUÇ

...

1- Kimya İhtisas Dairesinin raporuna göre; iç organlarda, midede ve mide içeriğinde yapılan sistematik toksikolojik analiz sonucunda, aranan toksik maddelerden hiçbirinin bulunmadığı, kanda ve safrada aranan maddelerden kanda; benzydamine, lidocaine ve naproxen ve safrada; benzydamine ve lidocaine ilaç etken maddelerinin bulunduğu, kanda alkol (Etil-Metil) bulunmadığı,

2-Kişinin ölüm nedeni hakkında, tüm adli tahkikat dosyası ve hastane evrak ve grafiplerinin gönderilerek, (İstanbul) Adli Tıp Kurumu ilgili İhtisas Dairesi'nden görüş alınmasının uygun olduğu kanaatini bildirir rapordur."

26. Başvurucu Emine Şenol 12/4/2013 tarihli dilekçe ile Cumhuriyet Başsavcılığından otopsi raporunun bir örneğini talep etmiştir. Otopsi raporunun bir örneği 28/5/2013 tarihli yazı ekinde başvurucu Emine Şenol'a gönderilmiştir.

27. Adli Tıp Kurumu 1. İhtisas Kurulunca (1. İhtisas Kurulu) düzenlenen 17/4/2013 tarihli raporda, U.Ş.nin ölümünün çoklu ilaç intoksikasyonu (zehirlenme) ve gelişen komplikasyonlar sonucu meydana geldiği belirtilmiştir. Raporun ilgili bölümü şöyledir:

"...

1- Otopsisinde dış muayenede ... tespit edildiği, tespit edilen lezyonların lokalizasyonları, özellikleri ve ağırlıkları ile iç muayenede kafatası kırıkları, kafa içi kanama, beyin doku harabiyeti, beyin kanaması, büyük damar ve iç organ yaralanması tariflenmediği dikkate alındığında kişinin travmatik bir tesirle öldüğünün tıbbi delillerinin bulunmadığı,

2- ...[O]topsisinde iç organlarda tespit edilen makroskobik bulgular ile mikroskobisinde tespit edilen bulgular birlikte değerlendirildiğinde kişinin ölümünün çoklu ilaç intoksikasyonu ve gelişen komplikasyonlar sonucu meydana gelmiş olduğunun kabulü gerektiği oybirliğiyle mütalaa olunur."

28. Ceza İnfaz Kurumunda çalışan K.K., N.Ç., O.A., R.Ç., E.Ö., M.H., S.H., M.B., E.K., İ.B. ve H.D. şüpheli sıfatıyla; M.T.Z. ise tanık sıfatıyla 12/7/2013 tarihinde Cumhuriyet savcısına ifade vermişlerdir. Olay tarihinde infaz koruma vardiya sorumlusu olarak görev yapan K.K.nın verdiği ifade şöyledir:

"Olay günü C2 koğuşunu nöbetçisi başmemurluğa gelerek C2 koğuşunda sorun olduğunu bildirdi. Bunun üzerine görevli personel ile birlikte koğuşa gittik. Koğuş kapısını açıp içeriye girdiğimizde koğuşa

bulunanların feryat figan hali vardı. Utku Şenol'un ilaç içip kendilerine saldırdığını söylediler. Mahkumlar sakinleştirilip sorunun kimden kaynaklandığı sorulduğunda Utku Şenol isimli hükümlüden kaynaklandığını belirttiler. Utku Şenol'a neden bu şekilde davrandığını sorduğumuzda benim onlarla bir sorunun yok dedi. Fakat yüzünde, gözünde görülen izlerden dolayı kendisine kavgaya edip etmediğini sorduk. Bunun üzerine Utku Şenol bize sinirlendi. Küfür ve hakaretler ederek ve bize tekme, yumruk atarak saldırmaya başladı. Bunun üzerine Utku Şenol hükümlülere zarar vermesinde diye önlem amaçlı koğuştan çıkarttık. Sonra onu başmemurluk odasına götürdük. Burada kendisine su içirdik, telkinler vererek sakinleşmesini sağladık. Tekrardan yüzündeki, gözündeki izleri kimin yaptığını sorduk. Kendisi bize kimseden şikayetçi olmadığını, kimsenin yapmadığını, koğuştaki kimse ile muhatap olmadığını söyledi. Bunun üzerine bizde koğuştaki mahkumların fotoğraflarını getirdik ve kendisine gösterdik. Yine bize hiç birinin kendisine zarar vermediğini, kimseden şikayetçi olmadığını söyledi. Sonra biz kendisine bizim kontrolümüzde verdiğimiz ilaçların dışında başka bir ilaç alıp almadığını sorduk. Almadığını beyan etti. Herhangi biri rahatsızlığının olup olmadığını, doktora gitmek isteyip istemediğini sorduk. O da istemediğini beyan etti. O başmemurluk odasında ben tekrar C2 koğuşuna gittim. Koğuştaki mahkumlara Utku Şenol ile kavgaya eden olup olmadığını sordum. Onlar da Utku'nun dolabı, duvarları, kapıları tekmelediğini yumrukladığını, kendilerine bağırıp çağırarak saldırdığını, olayın daha fazla büyümemesi için de bizi bu durumdan haberdar ettiklerini söylediler. Odadan çıkıp tekrar Utku Şenol'un bulunduğu başmemurluk odasına geldim. Ben odada yokken ilaç dağıtımından sorumlu Ö.F.A. isimli infaz koruma memuru arkadaşımız kendisinin vermiş olduğu ilaçlardan başka ilaç alıp almadığını sormuş, Utku Şenol almadığını söylemiş. Arkadaşımızın sorularına sinirlenen Utku Şenol memur arkadaşımıza saldırmış. Görevli memurlar da Utku Şenol 'u etkisiz hale getirip yere yatırmışlar. Yerde debelenirken kafasını yere çarpmaması için kafasının altına kitap koymuşlar. Bunun üzerine ben de cezaevi 1. Müdürlü arayarak durumu izah ettim ve verilen talimat üzerine Utku Şenol'u müşahade odasına aldım. Sabaha kadar da Utku Şenol'un hem merkez kontrol odasında kamera ile hem de tüm memurlarca ve bizzat kendim kapısına giderek sürekli durumunu kontrol ettik. Sabah 8 sıralarında vardiya nöbetimizi gelen vardiyaya teslim ettik. Gelen vardiya başmemurlarına , müşahade odasında bulunan Utku Şenol'un durumunun kontrol edilmesini ve müdürleri uygun gördüğü takdirde müşahade odasından çıkarılmasını söyledim. Biz teslim edene kadar herhangi bir sağlık şikayeti yada bizden herhangi bir talebi olmamıştır. Ben Utku Şenol'a ne kadar doz ilaç verildiğini, hangi ilaçların verildiğini, yada ilaçların isimlerini hiç bir şekilde bilmiyorum. Zaten ben ilaçla ilgili de görevli birimde değilim. Ayrıca Utku Şenol'un cezaevinde daha önceden de birçok olayları ile ilgili saldırganlık yaptığına dair belgeler mevcuttur. Bunları da ekte Sayın Savcılığınıza sunuyorum. Ayrıca yine gitmiş olduğu doktorlara yazdırmış olduğu ilaçları bizim insiyatifimiz dışında aldığına dair belgeler de mevcuttur. Bunları da ekte sunuyorum. Kurumumuzda mahkumlara kas gevşetici, uyku ilaçları, psikolojik tedavilerde kullanılan ilaçlar vb. şeklindeki ilaçları bizim

gözetimimizde verilir. Ancak ekte belirtilen böbrek ilacı vb. ilaçlar kendilerinde kalır. Bu ilaçların da 1 kutusunda 100 adet bulunmaktadır. Olayla ilgili hiç bir ilgin yoktur. Ben üzerime suçlamaların hiç birini bu nedenlerden dolayı kesinlikle kabul etmiyorum."

İnfaz koruma memurları N.Ç., O.A., R.Ç. ve E.Ö.; K.K. ile aynı yönde beyanda bulunmuştur.

Ö.F.A.nın verdiği ifadenin ilgili bölümü şöyledir:

"Olay gününde mahkumlara akşam hatırladığım kadarıyla 9:00-9:30 sıralarında 1 adet Gamaflex isimli ilacı memur gözetiminde ve denetimimiz altında kendisine içirdik ve takip ettik. Ben ilaç dağıtımdan sonra görev yerim olan mahkum kabul birimime döndüm. Mahkum kabul de iş yoğunluğu olmadığı için akşam saatlerinde arkadaşlarıma yardım etmeye gidiyorum. Sağ koridorda duyduğum sesler üzerine sağ kısım tarafına yöneldim. Daha sonra başmemurluk denilen yerde hükümlü Utku Şenol'u ayakta gördüm. Kendisinin saldırgan tavırlar içerisinde olduğunu gördüğüm için kendisine ilaç içip içmediğini sordum. Bunun üzerine bana sinirlenerek benim üzerime yürüdü. Bana vurmaya çalıştı. Arkadaşlarım müdahale etti. Bunun üzerine ben odadan çıktım. Ben Utku Şenol'a sadece benim görevim olan 1 adet Gamaflex isimli ilacı verdim. Onun haricinde kendisine kesinlikle bir ilaç vermedim. Vermem söz konusu değildir. Ben Utku Şenol'a ne kadar doz ilaç verildiğini, hangi ilaçların verildiğini, yada ilaçların isimlerini hiç bir şekilde bilmiyorum. Zaten ben ilaçla ilgili de görevli birimde değilim. Bununla ilgili birim revirdir. Ayrıca kurumumuzda mahkumlara kas gevşetici, uyku ilaçları, psikolojik tedavilerde kullanılan ilaçlar vb. şeklindeki ilaçları bizlerin gözetiminde yani revir bölümündeki arkadaşlarımız tarafından verilir. Ancak böbrek ilacı vb. ilaçlar kendilerinde kalır..."

M.H.; butona basılarak U.Ş.nin kaldığı koğuştaki sorunu bildirmesi üzerine söz konusu koğuşa gittiklerini, U.Ş.nin Başmemurluk odasına getirildiğini, elleri ve yüzünün yıkandığını, U.Ş.nin kimsenin kendisine zarar vermediğini söylediğini, Ö.F.A.nın ilaç içip içmediğini sorması üzerine U.Ş.nin ona saldırdığını, durumun I. müdüre bildirildiğini ve İnfaz Koruma Memuru K.K.nın talimatı üzerine U.Ş.nin müşahede odasına alındığını ifade etmiştir. Aynı tarihte dinlenen İnfaz Koruma Memuru S.H. de aynı yönde beyanda bulunmuştur.

İnfaz Koruma Memuru M.B. verdiği ifadede; U.Ş.nin Başmemurlukta görevli personele saldırmamasından sonra K.K.nın durumu I. müdüre bildirdiğini, sakinleşmemesi ve agresif tavırlarını sürdürmesi üzerine K.K.nın ve müdürün bilgileri dâhilinde kelepçe takılan U.Ş.nin süngerli odaya alındığını, vardiya bitimine kadar U.Ş.yi sık sık kontrol ettiğini, kapıya vurup U.Ş.nin tepkilerini ölçtüğünü beyan etmiştir.

11/8/2012 günü sabah vardiyasında görevli infaz koruma memurları olan E.K. ve İ.B. ifadelerinde; müşahede odasında bir mahkûm bulunduğunun bildirilmesi üzerine müşahede odasını M.G. ile kontrol ettiklerini, U.Ş.nin nefes alıp verdiğini gördüklerini, daha sonra başmemur ile birlikte U.Ş.nin yanına gidip onu kontrol ettiklerini, müdür geldikten sonra U.Ş.yi müşahede odasından çıkardıklarını, durumunun iyi olmadığını fark edip 112 Acil Servisi aradıklarını, Acil Servis ekibinin U.Ş.yi Aliğa Devlet Hastanesine götürdüğünü söylemişlerdir.

11/8/2012 günü sabah vardiyasında görevli İnfaz Koruma Başmемuru H.D. ise devraldığı vardiyanın sorumlusu olan K.K.nın U.Ş.nin kendilerine saldırdığını, biraz da hap içtiğini, U.Ş.yi tedbiren müşahede odasına koyduklarını söylediğini, U.Ş.yi kontrol ettirdiğini, Ceza İnfaz Kurumunun nöbetçi 2. müdürü gelince gece yaşanan olayı ona bildirdiğini, birlikte müşahede odasına gittiklerini, U.Ş.nin durumunun pek iyi olmadığını, hâlsiz olduğunu ve çok kısık bir sesle konuştuğunu, hemen 112 Acil Servis'i çağırarak U.Ş.nin Aliğa Devlet Hastanesine sevk edilmesini sağladıklarını beyan etmiştir.

İzmir 1 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda görev yapan Hckim M.T.Z. ise tanık sıfatıyla verdiği ifade; görevli doktorun izinli olması nedeniyle olay tarihinde Ceza İnfaz Kurumunda görevli olduğunu, U.Ş.nin ölümünden iki üç gün önce idrarını yaparken ağrısı olduğu şikâyetiyle geldiğini, şikâyetin giderilmesi için ilaçlar yazdığını ifade etmiştir.

29. Cumhuriyet savcısı 24/4/2014 ve 25/2/2014 tarihlerinde, olay tarihinde U.Ş. ile aynı koğuşta kalan T.S., N.Ö. ve M.T.nin tanık sıfatıyla ifadelerini almıştır. Cumhuriyet Başsavcılığının Ceza İnfaz Kurumuna yazdığı 20/2/2014 tarihli yazıdan U.Ş. ile aynı koğuşta kalan ve ifadeleri alınmayan başka tutuklu ve hükümlülerin de olduğu anlaşılmıştır.

T.S.; kırmızı ve yeşil reçeteli ilaçların U.Ş.ye görevli memurlar gözetiminde verildiğini, U.Ş.nin dolabında kendisine ait başka ilaçlar da olduğunu, U.Ş.nin ilaç içmek amacıyla sürekli revire gittiğini, onun ilaçları biriktirme alışkanlığı olmadığını, 10/8/2012 tarihinde U.Ş.ye görevlilerce verilen ilaç kutusunun içinde yüz adet ilaç bulunduğunu, U.Ş.nin 11/8/2012 günü saat 03.00 sıralarında ilaçların etkisinde kalarak dolaplara vurduğunu ve bağırıp çağırdığını, uyuyamadıkları için butona bastıklarını, görevlilerin U.Ş.yi koğuştan çıkardıklarını, bu sırada U.Ş.nin zorluk çıkardığını ve bir görevlinin ayağına vurduğunu söylemiştir.

N.Ö.; U.Ş.ye ölmeden bir iki gün önce ilaç verildiğini, ilaçların idare gözetiminde saatli olarak verildiğini, U.Ş.nin ilaçları karıştırarak içtiğini ifade etmiş ve T.S. ile aynı yönde beyanda bulunmuştur.

M.T., ilaçların görevlilerce U.Ş.ye verildiğini, U.Ş.nin verilen ilaçları iki saat içinde içip huzursuzluk çıkardığını, durumu görevlilere haber verdiklerini, görevliler U.Ş.yi koğuştan çıkarırken onun zorluk çıkarıp bir görevliye tekme attığını ifade etmiştir.

30. Cumhuriyet savcısı, U.Ş.nin ölümü hakkında yürütülen soruşturma sonunda kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar vermiştir. 27/2/2014 tarihli bu kararın ilgili bölümü şöyledir:

"Her ne kadar ölen Utku Şenol'un 06.07.2012 tarihinde Bafra T Tipi Kapalı Ceza infaz kurumundan jilette tehdit, memura fiili mukavemet, koğuş yakma gibi eylemlerinden dolayı hakkında verilen disiplin cezaları nedeniyle İzmir 3 nolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna nakledildiği, ölen Utku Şenol'un sağlık sorunları nedeniyle kendisine verilen ilaçların etkisinde kalarak 11.08.2012 tarihinde kalmış olduğu C-2 koğuşunda sorun çıkarması üzerine görevli İnfaz Koruma Memurlarının müdahale ederek Utku Şenol'u A-9 numaralı tekli odaya aldıkları, daha sonrasında Utku Şenol'un rahatsızlanması üzerine hastaneye sevk edildiği, kaldırılmış olduğu İzmir

Katip Çelebi Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesinde vefat ettiği olayla ilgili olarak soruşturma başlatılmış ise de ;

Söz konusu ölen Utku Şenol hakkında düzenlenmiş olan Adli Tıp Kurumu raporları doğrultusunda ölümünün çoklu ilaç intoksikasyonu ve gelişen komplikasyonlar sonucu meydana geldiği, Utku Şenol'a verilen ilaçlarla ilgili İzmir 3 Nolu T T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna yazılan müzvekkere cevabında; ölen Utku Şenol 'un sergual, tantun tablet, uropan tablet, otrivine (sprey) ve Gamaflex isimdeki ilaçları kullandığı, bu ilaçların ölen U.Ş. ye Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğününün 12.02.2009 tarih ve B-03.0.CTE.0.00.27.00/217/15035 sayılı yazısına istinaden oda ve koşullara verilmekte, oda koşullara verilmesi uygun olmayan ilaçların ise memur eşliğinde içirilmek suretiyle tek olarak verildiği, dolayısıyla İzmir 3 Nolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumundaki görevlilerin Utku Şenol'un ölümüne neden olduğu konusunda somut ve inandırıcı bir delilin bulunmadığı tüm dosya kapsamından anlaşılmalıdır,

Şüphelilerin atılı suçu işledikleri hususunda yeterli şüphe oluşturacak bir delil elde edilemediğinden , kamu adına kamu adına kovuşturmayaya yer olmadığına... karar verildi."

31. Başvurucular; tıbbi belge ve raporlara göre U.Ş.nin ölmeden önce ağır şekilde darbedildiğini, ters kelepçe ve ayağa kelepçe uygulanarak işkence ve kötü muameleye maruz bırakıldığını, U.Ş.nin görevlilere saldırdığına dair iddiaların gerçeği yansıtmadığını, U.Ş.nin gece 02.00 sıralarında kırk kadar ilaç içtiği bilindiği hâlde hareketsiz kaldığını, U.Ş.nin mide içeriğinde ilaç etken maddesi çıkmadığına göre ilacın enjeksiyonla verildiğini, bu yönden bir araştırma yapılmadığını, infaz koruma memurları ve U.Ş. ile aynı koşuğa kalanların ifadelerinde U.Ş.nin yüzü ve gözündeki kızarıklıklardan söz edildiğini, bu durumda harici muayenede tespit edilen bulguların başmemurluklarda meydana geldiğini, kırk tane ilaç aldığı bilinmesine rağmen doktora haber verilmemesi ve hastaneye sevk edilmemesi hususlarında herhangi bir inceleme yapılmadığını, U.Ş.nin müşahade odasında kontrol edilmediğini iddia ederek kovuşturmayaya yer olmadığına dair karara itiraz etmişlerdir.

32. Kovuşturmayaya yer olmadığına dair kararda usul ve yasaya aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle İzmir 4. Ağır Ceza Mahkemesi 14/7/2014 tarihinde itirazı reddetmiştir.

33. Nihai karar, başvurucular tarafından 19/9/2014 tarihinde öğrenilmiş olup yasal süresi içinde -20/10/2014 tarihinde- bireysel başvuruda bulunulmuştur.

B. Disiplin Soruşturması Süreci

34. U.Ş.nin ölümü üzerine Ceza İnfaz Kurumunca bir disiplin soruşturması başlatılmış ve infaz koruma memurları K.K., R.Ç., M.B., E.Ö., N.Ç., E.K., M.G., İ.B., O.A., U.E., S.H., M.H., M.S., Ö.F.A., H.B., K.M., C.G. ve C.S.nin, İnfaz Koruma Başmemuru H.D.nin, Aile Hekimi M.T.Z.nin, tutuklu ve hükümlüler H.S., N.Ö., T.S., İ.T., M.A., H.K., M.T., T.B.K.nin ifadelerine başvurulmuştur.

İnfaz Koruma Başmemuru ve Memurlarının İfadeleri

H.D., ceza soruşturmasında verdiği ifadeyle benzer yönde ifade vermiştir.

Ceza soruşturma kapsamında verdiği ifadeyle benzer yönde ifade veren K.K. ilaveten U.Ş. ile aynı koşuğa kalanların sürekli ilaç kullanıp kendini kaybettiğinden

bahisle U.Ş.nin koğuştan alınmasını talep ettiklerini, U.Ş.nin fazladan ilaç içmediğini ve hastaneye gitmek istemediğini beyan ettiğini, kendisine ve başkasına zarar vermemesi için U.Ş.nin ellerine ve ayaklarına plastik kelepçe bağladığını, vardiya değişimi sırasında rahatlasın diye U.Ş.nin ayaklarındaki kelepçenin çıkarılmasını istediğini ifade etmiştir.

R.Ç., butona basılarak yardım istenmesi üzerine gittikleri C/2 koğuşundakilerin U.Ş.nin fazla ilaç içtiğini söylediklerini, U.Ş.nin dolabında boş ilaç şişesi bulduklarını, plastik kelepçe bulunmaması ve süngerli odada başkasının bulunması nedeniyle U.Ş.nin bir süre Başmemurlukta bekletildiğini, daha sonra plastik kelepçeyle kelepçelenerek süngerli odaya konulduğunu söylemiştir.

M.B., U.Ş.nin aldığı ilaçlardan ve boş ilaç şişesinden söz etmemiş; bunun dışında R.Ç. ile benzer yönde ifadede bulunmuştur.

E.Ö., O.A. ve N.Ç, K.K. ile benzer yönde ifade vermiş; süngerli odada kendini sağa sola vurmaları nedeniyle K.K.nın U.Ş.nin ayaklarına plastik kelepçe taktığını beyan etmişlerdir.

E.K.; 11/8/2012 günü sabah vardiyasında görevli olduğunu, sabah sayımında süngerli odayı M.G. ve İ.B. ile birlikte kontrol ettiklerini, U.Ş.nin uyuduğunu ve nefes alıp verdiğini gördüklerini, daha sonra nöbetçi müdürle birlikte süngerli odaya gidip kelepçeleri kestiklerini ve 112 Acil Servisi aradıklarını söylemiştir.

M.G. ve İ.B.; sabah vardiyasında U.Ş.yi E.K. ve İ.B. ile birlikte kontrol ettiklerini, U.Ş.nin uyuduğunu ve nefes alıp verdiğini beyan etmişlerdir.

U.E.; olay günü kameralarla olay anını izlediğini, süngerli odada U.Ş.nin kelepçeleri açmaya çalışıp sonra uyuduğunu, herhangi bir olumsuz durum olmadığı için kimseye haber vermediğini beyan etmiştir.

C.S. ifadesinde; butona basılması üzerine gittikleri C/2 koğuşundaki tutuklu ve hükümlülerin U.Ş.nin fazla miktarda ilaç içtiğini ve bu nedenle saldırdığını söylediklerini, U.Ş.nin ise bir tane ilaç içtiğini beyan ettiğini söylemiştir.

K.M.; C.S. ile aynı yönde beyanda bulunmuş; ilave olarak kendisine ve başkasına zarar vermesini engellemek amacıyla U.Ş.nin ellerine ve ayaklarına plastik kelepçe takıp onu süngerli odaya bıraktıklarını ve sık sık kontrol ettiklerini ifade etmiştir.

S.H.; sabah 06.30-07.00 sıralarında vardiya sorumlusu ile birlikte süngerli odaya gittiklerini, U.Ş.nin iyi olduğunu söylediğini beyan etmiştir. M.H. de saat 06.30-07.00 sıralarında U.Ş.ye K.K.nın "*Nasılın, iyi misin?*" gibi sorular sorduğunu gördüğünü beyan etmiştir.

Ö.F.A.; U.Ş.nin kendisine tekme savurduğunu ve eliyle vurmaya çalıştığını, U.Ş.yi elleri arkadan bağlı hâlde süngerli odaya götürülürken gördüğünü söylemiştir.

H.B.; C/2 koğuşunda U.Ş.nin K.K.ya tekme atığını, agresif tavırlar sergilediğini ifade etmiştir.

C.G.nin ifadelerinden, U.Ş.nin C/2 koğuşundan alınmasına, U.Ş.nin ellerine ve ayaklarına kelepçe takılmasına ve U.Ş.nin süngerli odaya alınmasına dair bilgisinin olmadığı anlaşılmıştır.

M.S.; olaya şahit olmadığını ifade etmiştir.

Kurum Hekiminin İfadesi

M.T.Z., hastalığına istinaden U.Ş.ye ilaç reçete ettiğini söylemiştir.

Tutuklu ve Hükümlülerin İfadeleri

H.S.; olay günü saat 01.30 sıralarında U.Ş.nin ilaçların etkisiyle kendi kendine konuştuğunu, küfrettiğini, dolap kapağını çarpıp ranzaya elini vurduğunu, bu sebeple T.S. ve U.Ş.nin tartıştığını, araya diğer tutuklu ve hükümlülerin girdiğini, sakinleştirmek amacıyla U.Ş.nin kafasının soğuk suyla yıkandığını, U.Ş.nin T.S.den istediklerini beyan etmiştir. Ayrıca H.S.; U.Ş.nin görevlileri dinlemediğini ve bir görevliye tekme attığını, görevlilerin fiziki müdahalede bulunmadan U.Ş.yi koğuştan çıkardıklarını söylemiştir. H.S. son olarak U.Ş.nin reçete edilen ilaçları parça parça alarak aynı gün içinde bitirdiğini, U.Ş.nin yüzünde iki tane kızarıklık bulunduğunu, göz altındaki kızarıklığın T.S. ile U.Ş. arasındaki tartışmayı önlemek için araya girildiği sırada meydana gelmiş olabileceğini, diğer kızarıklığın ise sivilceden kaynaklanabileceğini ifade etmiştir.

N.Ö.; T.S ve U.Ş.nin tartışmaları üzerine araya girdiklerini, tartışmadan sonra U.Ş.nin gözünün altında ve yüzünde hafif çizikler olduğunu ancak T.S. ile U.Ş.nin birbirlerine vurduğunu görmediğini, U.Ş.nin söylediklerinin anlaşılmadığını, vücudunun ateş gibi yanması nedeniyle U.Ş.nin kafasını soğuk suyla yıkadıklarını, dolabındaki hapları da içmesin diye çöpe attıklarını, U.Ş.nin küfürlü konuşması nedeniyle butona basıp yardım istediklerini beyan etmiştir. N.Ö.; M.A.nın infaz koruma memurlarından koğuştan U.Ş.nin alınmasını istediğini, U.Ş.nin koğuştan çıkmak istemediğini ve bir personele tekme attığını, koğuştan çıkarılırken U.Ş.ye fiziki müdahalede bulunulmadığını söylemiştir.

T.S.; olay günü saat 01.00-02.00 sıralarında kendi kendine konuşup küfretmesi nedeniyle U.Ş.yi uyardıklarını, U.Ş.nin dolabından on beş dakikada bir avcuna koyduğu ilaçları içtiğini, uyarılardan anlamaması üzerine butona basarak görevlileri çağırdıklarını, U.Ş.nin görevlilere küfrettiğini ve bir görevliye tekme attığını, U.Ş.nin koğuştaki kimseyle kavga etmediğini, görevlilerin kollarından tutarak U.Ş.yi koğuştan çıkardıklarını, U.Ş.nin gözünün altında sürekli iki kızarıklık olduğunu ifade etmiştir.

H.S., N.Ö. ve T.S. ile benzer yönde beyanda bulunan İ.T. ilave olarak U.Ş.nin ilaçları karıştırarak aralıklarla üçer beşer yuttuğunu, 00.30-01.00 sıralarında içmesin diye U.Ş.ye ait on on beş ilacı çöpe attığını, butona basılması üzerine gelen görevlilere U.Ş.nin akşamdan beri ilaç aldığını ve ilaçlar nedeniyle o hâlde olduğunu söylediğini ifade etmiştir.

M.A. ifadesinde, U.Ş.nin olay günü saat 00.30-01.00 sıralarında avcuna aldığı bir miktar hapi içtiğini beyan etmiştir.

H.K. de U.Ş.nin kendisine verilen ilaçların bir miktarını avcuna alıp içtiğini, daha sonra sınırlı hareketler yapmaya başladığını söylemiştir.

M.T.; Ceza İnfaz Kurumuna ilk geldiğinde U.Ş.nin gözünün altında hafif bir morarmasının mevcut olduğunu, U.Ş.nin hap bağımlısı olduğunu, bir keresinde otuz yakın hapi tek seferde içtiğini beyan etmiştir.

T.B.K., H.S. ile benzer yönde ifade vermiş ancak U.Ş.nin yüzündeki kızarıklıklardan bahsetmemiştir.

35. Yürütülen soruşturma 5/3/2013 tarihinde sonuçlandırılmış; saat 03.09'da müşahede odasına girilerek 03.20, 03.31, 04.03 ve 04.32'de camdan bakılarak, 05.06 ve

05.34'te mazgaldan U.Ş. ile konuşularak, 05.58'de camdan bakılarak, 06.12'de mazgal açılarak, 07.15, 07.17, 07.37 ve 08.23'te camdan bakılarak U.Ş.'nin bilinci infaz koruma memurlarınca kontrol edildiği belirtilerek "E.Ö'nün herhangi bir kusurunun bulunmadığı ve görevlerini yerine getirdiği, K.K. ve N.Ç.'nin disiplin suçu işlemediği ve M.B. ile R.Ç.'nin herhangi bir ihmalinin olmadığı" gerekçeleriyle disiplin cezası ile cezalandırılmalarına yer olmadığına karar verilmiştir.

C. Tam Yargı Davası İle İlgili Süreç

36. Başvurucular, kovuşturmayaya yer olmadığına dair karara yaptıkları itirazda dile getirdikleri hususları (bkz. § 31) öne sürerek hizmet kusuru bulunduğu iddiasıyla Bakanlık aleyhine İzmir 3. İdare Mahkemesi (İdare Mahkemesi) nezdinde tam yargı davası açmışlardır.

37. İdare Mahkemesi, hizmet kusuru bulunup bulunmadığı konusunda 1. İhtisas Kurulundan rapor almıştır. 11/3/2015 tarihli raporun ilgili bölümü şöyledir:

"...[K]işinin ölümünün çoklu ilaç intoksikasyonu ve gelişen komplikasyonlar sonucu meydana gelmiş olduğunun kabulü gerektiği,

4- Adli dosyada kayıtlı bilgilerde kişinin İzmir 3 Nolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda hükümlü olduğu, 11/08/2012 günü saat 02:00 sıralarında koğuş butonuna basılması üzerine C2 koğuşuna gidildiği, koğuştaki kalanların kişinin aldığı ilaçlardan kendini sağa sola vurduğunu sürekli küfür ettiğini söyledikleri, koğuştan alınmasını istedikleri, görevli memurların içeri girerek kişinin dolabını aradıkları, dolabında buldukları ilaçları çöpe attıkları, sonra kişiyi vardiya baş memurluğuna götürdükleri, orada da sakinleşmemesi üzerine kendisine ve çevresine zarar vermemesi için ellerine ve ayaklarına kelepçe takarak saat 03:04'de yumuşak odaya görevli personeller ile birlikte konulduğu, 03:09'da içeri girilerek, 03:20'de blok sorumlusu N.Ç. tarafından camdan bakılmak suretiyle, 03:31'de Blok nöbetçisi O.A. tarafından camdan bakılmak suretiyle, 04:03'de O.A. camdan bakılmak suretiyle, 04:32'de koğuş nöbetçisi M.B. tarafından, 05:06'da S.D. tarafından 05:34'de mazgaldan Utku Şenol ile konuşularak bilincinin açık olup olmadığı kontrol edilmiş, 05:58'de yine camdan bakılarak, 06:12'de mazgal açılarak bilincinin kontrol edildiği, 07:15-07:17-07:37-08:23'de camdan bakılarak kontrol edildiği, 09:06'da nöbetçi müdür tarafından kontrol edildiği 09:13'de yumuşak odadan çıkarıldığı, 09:18'de sevk edilmek üzere mahkum kabule getirildiği, 09:47'de 112 Acil Servisin geldiği, 09:59'da Acil Servis görevlilerine teslim edildiği, hastanede yapılan müdahalelere rağmen 12.08.2012 günü saat 00:05 te öldüğü, İzmir 3 Nolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü'nün 24.6.2013 tarihli yazısında; Kapalı ceza infaz kurumunda ilaç dağıtımının Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün 12/02/2009 tarih ve B.03.0.CTE.0.00.27.00 /217/15035 sayılı yazısına istinaden oda ve koğuşlara verilmekte; oda ve koğuşlara verilmesi uygun olmayan (yeşil reçete, anti depresanlar vb.) ilaçların ise memur eşliğinde içilmek sureti ile hükümlü/tutukluyla verilmekte olduğu ve Uropan tablet (oksibutinun etken maddesi) isimli ilacın "oda ve koğuşuna verilmekte olduğu"nun kayıtlı olduğu, bununla birlikte Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün 12/02/2009 tarih ve B.03.0.CTE.0.00.27.00 /217/15035 sayılı yazısı içeriğinde; "Aşağıda

belirtilen ilaçlar hiçbir şekilde koşullarda bulundurulmayacaktır:f)Santral miyolaksan içerikli ilaçlar, (Phenprobamat etken madde içerikli ilaçlar vs) ve antikolinergik ilaçlar, (Oksibutinin Hidroklorür etken madde içerikli ilaçlar vs) (sürekli veya süreli ilaç kullanım kartı verilmez, yalnız kronik hastalar, raporlu hastalar, kullanması hayati önem arz eden hastalığı olanlarda hafta içi 2 günlük doz ve hafta sonu için 3 günlük doz ilacını yanında bulundurabilir)" kayıtlı olduğu cihetle **Oksibutinin Hidroklorür etken maddesini içeren "Uropan tablet" in "oda ve koşusuna verilmesinin" uygun olmadığı, bununla birlikte kişinin Uropan tablet isimli ilacı almış olduğunun kabulü halinde dahi kişinin ölümünün çoklu ilaç intoksikasyonu ve gelişen komplikasyonlar sonucu meydana gelmiş olduğu dikkate alındığında ilacı almış olmasının ölüm üzerinde ne düzeyde etkisinin olduğunun bilinemediği, kişinin rahatsızlanmasından itibaren yapılan diğer tıbbi uygulamaların tıp kurallarına uygun olduğu oy birliği ile mütalaa olunur."**

38. İdare Mahkemesi 30/11/2015 tarihinde, maddi tazminat taleplerinin reddine; manevi tazminat taleplerinin ise hizmet kusuru bulunduğu gerekçesiyle kısmen kabulüne karar vermiştir. Söz konusu kararın ilgili bölümü şöyledir:

"...Dosyada bulunan soruşturma raporu, ceza soruşturması sonucu verilen karar, bilirkişi raporu ile diğer tüm bilgi ve belgelerin incelenmesi ve değerlendirilmesinden; uyumsuzluk konusu ölüm olayının çoklu ilaç intoksikasyonu (zehirlenme) ve gelişen komplikasyonlar sonucu meydana gelmiş olduğu, yukarıda belirtilen bilirkişi raporunda, oda ve koşusuna verilmesi uygun olmayan ancak bu kurala rağmen davacıya cezaevi idaresi tarafından verilen Uropan tablet (oksibutinin etken maddesi) isimli ilacın davacıya verildiği, bu ilacı almış olduğunun kabulü halinde dahi ölümün çoklu ilaç intoksikasyonu ve gelişen komplikasyonlar sonucu meydana gelmiş olduğu dikkate alındığında ilacı almış olmasının ölüm üzerinde ne düzeyde etkisinin olduğunun bilinemediğinin belirtildiği, bunun haricinde ölüm olayı ile nedensellik bağı kurulabilecek davalı idareye atfedilebilecek başka bir durumun saptanamadığı anlaşıldığından, maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Manevi tazminat talebi bakımından yapılan incelemede:

Yukarıda belirtilen bilirkişi raporunda, oda ve koşusuna verilmesi uygun olmayan ancak bu kurala rağmen davacıya cezaevi idaresi tarafından verilen Uropan tablet (oksibutinin etken maddesi) isimli ilacın davacıya verildiğinin saptandığı, olay nedeniyle cezaevi nöbetçi müdürü ve görevli infaz koruma memurları tarafından tutulan 11/8/2012 tarihli tutanakta, yer alan "...olayla ilgili olarak odada bulunan diğer hükümlü / tutuklular dinlendi. Hükümlü Utku Şenol'un idarenin kendisine verdiği ilaçlardan (Üropan - Tantum) fazlaca miktarda içtiğini koşusta bulunanlara rahatsızlık verdiğini ve kendilerinin de butona basarak görevli memurlara haber verdiklerini söylediler..." ibareleri dikkate alındığında, koşusa müdahale sırasında Utku Şenol'un idarenin kendisine verdiği ilaçlardan (Üropan - Tantum) fazlaca miktarda içtiğinin öğrenildiği ancak buna rağmen bu durum ile ilgili olarak değerlendirme yapılmadığı ve kişinin durumunun kötüleşmesi sonucu sabah 09:00 sıralarında hastaneye sevkine kadar tıbbi

müdahalede bulunulmadığı, bu durum ile ilgili olarak olay sırasında değerlendirme yapılmamasının ve tıbbi müdahalede bulunulmamasının Utku Şenol'un beyanları ve fiziki durumunun iyi olduğu değerlendirmesine dayandığının ifadelerinde belirtildiği anlaşılmaktadır. Olayda, **oda ve koğuşa verilmesi uygun olmayan ancak bu kurala rağmen Utku Şenol'a cezaevi idaresi tarafından verilen Uropan tablet (oksibutin etken maddesi) isimli ilacın kişiye verilmesi ve olay sırasında söz konusu ilacı kişinin fazlaca miktarda içtiğinin cezaevi yetkililerine bildirilmesine rağmen bu konuda müdahalede bulunulmaması nedeniyle hizmetin kusurlu işlediği sonucuna varılmıştır.** Yukarıda belirtilen bilirkişi raporunda, kişinin ilacı almış olduğunun kabulü halinde dahi ölümün çoklu ilaç intoksikasyonu ve gelişen komplikasyonlar sonucu meydana gelmiş olduğu dikkate alındığında ilacı almış olmasının ölüm üzerinde ne düzeyde etkisinin olduğunun bilinemediğinin belirtilmesi nedeniyle söz konusu kusurlu durumlar ile ölüm olayı arasında nedensellik bağının saptanamadığı ancak, bu kusurlu durumun tek başına davacıların elem ve üzüntüsüne neden olacağı sonucuna varıldığından, söz konusu tespit edilen hizmet kusuru nedeniyle davacılar manevi tazminat ödenmesi gerekmektedir.

...

Davanın, manevi tazminat talebine ilişkin kısmının kısmen kabulüne ve kısmen reddine, müteveffa Utku Şenol'un annesi davacı Emine Şenol için 10.000,00-TL, kardeşi davacı Ahmet Şenol için 5.000,00 TL, kardeşi davacı Ayhan Şenol için 5.000,00 TL, kardeşi davacı Yasemin Canikli için 5.000,00 TL, kardeşi davacı Kenan Şenol için 5.000,00 TL, kardeşi davacı İbrahim Şenol için 5.000,00 TL manevi tazminatın, tazminat talebi ile ilgili olarak idareye yapılan başvuru tarihi olan 07/08/2013 tarihinden itibaren işleyecek yasal faizi ile birlikte davalı idareden alınarak davacılar a ödenmesine, fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin reddine... oybirliğiyle karar verildi."

39. İdare Mahkemesince verilen karar, hem başvurucularca hem de Bakanlıkça temyiz edilmiş; Danıştay tarafından temyiz talepleri hakkında henüz karar verilmemiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

40. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Kaster yaralama" kenar başlıklı 86. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"(1) Kasten başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) (Ek fıkra: 31/03/2005 - 5328 S.K./4.mad) Kasten yaralama fiilinin kişi üzerindeki etkisinin basit bir tıbbi müdahaleyle giderilebilecek ölçüde hafif olması halinde, mağdurun şikayeti üzerine, dört aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezasına hükmolunur.

(3) Kasten yaralama suçunun;

...

d) Kamu görevlisinin sahip bulunduğu nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle,

...

İşlenmesi hâlinde, şikayet aranmaksızın, verilecek ceza yarı oranında artırılır."

41. 5237 sayılı Kanun'un "Taksirle öldürme" kenar başlıklı 85. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Taksirle bir insanın ölümüne neden olan kişi, iki yıldan altı yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır."

42. 5237 sayılı Kanun'un "Zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması" kenar başlıklı 256. maddesi şöyledir:

"Zor kullanma yetkisine sahip kamu görevlisinin, görevini yaptığı sırada, kişilere karşı görevinin gerektirdiği ölçünün dışında kuvvet kullanması hâlinde, kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır."

43. 5237 sayılı Kanun'un "Görevi kötüye kullanma" kenar başlıklı 257. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Kanunda ayrıca suç olarak tanımlanan hâller dışında, görevinin gereklerine aykırı hareket etmek suretiyle, kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olan ya da kişilere haksız bir (Değişik ibare: 08/12/2010-6086 S.K./1.mad.) menfaat, sağlayan kamu görevlisi, (Değişik ibare: 08/12/2010-6086 S.K./1.mad.) altı aydan iki yıla kadar, hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Kanunda ayrıca suç olarak tanımlanan hâller dışında, görevinin gereklerini yapmakta ihmal veya gecikme göstererek, kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olan ya da kişilere haksız bir (Değişik ibare: 08/12/2010-6086 S.K./1.mad.) menfaat, sağlayan kamu görevlisi, (Değişik ibare: 08/12/2010-6086 S.K./1.mad.) üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır."

44. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Bir suçun işlendiğini öğrenen Cumhuriyet savcısının görevi" kenar başlıklı 160. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1) Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar."

45. 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un "Yönetim tarafından alınabilecek tedbirler" kenar başlıklı 49. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Kurumun düzeninin ve kişilerin güvenliklerinin ciddi tehlikeyle karşı karşıya kalması hâlinde, asayiş ve düzeni sağlamak için Kanunda açıkça belirtilmeyen diğer tedbirler de alınır. Tedbirlerin uygulanması, disiplin cezasının verilmesine engel olmaz."

46. 5275 sayılı Kanun'un "Zorlayıcı araçların kullanılması" kenar başlıklı 50. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Hiçbir hâlde zincir ve demire vurmak tedbir olarak uygulanmaz. Kelepçe ve bedensel hareketleri kısıtlayıcı araçlar;

a) Yetkili makamın önüne getirildiğinde çıkarılmak kaydıyla, sevk ve nakil sırasında kaçmayı önlemek için,

b) Hekimin talimat ve gözetiminde olmak üzere tıbbî nedenlerle,

c) Diğer kontrol usüllerinin yetersizliği hâlinde hükümlünün kendisine veya başkalarına zarar vermesine veya eşyayı tahrip etmesine engel olmak için kurum en üst amirinin emriyle,

kullanılabilir."

47. 5275 sayılı Kanun'un "Hükümlünün muayene ve tedavi istekleri" kenar başlıklı 71. maddesi şöyledir:

"Hükümlü, beden ve ruh sağlığının korunması, hastalıklarının tanısı için muayene ve tedavi olanaklarından, tıbbî araçlardan yararlanma hakkına sahiptir. Bunun için hükümlü öncelikle kurum revirinde, mümkün olmaması hâlinde Devlet veya üniversite hastanelerinin mahkûm koşullarında tedavi ettirilir."

48. 5275 sayılı Kanun'un "Hükümlünün muayene ve tedavisi" kenar başlıklı 78. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Kurumun sağlık koşullarının düzenlenmesi, hükümlünün acil veya olağan muayene ve tedavisi kurumun hekimi tarafından yapılır. Genel veya hastalık nedeniyle yapılan tüm muayene ve tedavi sonuçları, sağlık izleme kartına işlenir ve dosyasında saklanır."

49. 5275 sayılı Kanun'un "Sağlık denetimi" kenar başlıklı 79. maddesi şöyledir:

"Kurum hekimi, kurumu ayda en az bir kez denetleyerek genel ve özel önlem alınması gereken hastalıklar ile kurumda sağlık koşulları yönünden alınması gereken önerileri içeren bir rapor düzenler ve kurum yönetimine verir."

50. 5275 sayılı Kanun'un "Hastaneye sevk" kenar başlıklı 80. maddesi şöyledir:

"Hükümlünün sağlık nedeniyle hastaneye sevkine gerek duyulduğunda durum, kurum hekimi tarafından derhâl bir raporla ceza infaz kurumu yönetimine bildirilir."

51. 4/6/2006 tarihli ve 26131 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük'ün (İnfaz Tüzüğü) 22. maddesinin (8) numaralı fıkrası şöyledir:

"(8) İnfaz ve koruma başmemuru ile infaz ve koruma memuru, kurumun güvenliğini bozan firara teşebbüs, isyan, rehîn alma, saldırı, yasaya veya düzenlemelere dayalı bir emre karşı aktif veya pasif fiziki direnme gibi olaylar ile 5237 sayılı Kanununun 25 inci maddesindeki meşru savunma ve zorunluluk hâli ortaya çıktığında kurum en üst amirinin izni ile zor kullanabilir. Acil hâllerde tehlikenin ortadan kaldırılması amacıyla izin

alınmaksızın da zor kullanılabilir. Durumu derhâl en üst amire iletir. Zor kullanan personel gerekenden fazla kuvvet kullanamaz."

52. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün Cumhuriyet Başsavcılıklarına gönderdiği "hükümlü-tutuklu hastaların ilaçları hakkında" konulu 12/2/2009 tarihli ve B.03.0.CTE.0.00.27.00/217/15035 sayılı yazının ilgili kısımları şöyledir:

"...

Aşağıda belirtilen ilaçlar hiçbir şekilde koşullarda bulundurulmayacaktır:

...

f) Santral miyolaksan içerikli ilaçlar, (Phenprobamat etken madde içerikli ilaçlar vs) ve antikolinergik ilaçlar, (Oksibütinin Hidroklorür etken madde içerikli ilaçlar vs) (sürekli veya süreli ilaç kullanım kartı verilmez, yalnız kronik hastalar, raporlu hastalar, kullanması hayati önem arz eden hastalığı olanlarda hafta içi 2 günlük doz ve hafta sonu için 3 günlük doz ilacını yanında bulundurabilir)..."

B. Uluslararası Hukuk

53. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "Yaşam hakkı" kenar başlıklı 2. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkesin yaşam hakkı yasayla korunur..."

54. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) göre Sözleşme'nin 2. maddesinin (1) numaralı fıkrası, devletin, kasıtlı olarak ve kanuna aykırı şekilde kişinin yaşamına son verilmesinden kaçınılması gereğinin yanı sıra yargı yetkisi dâhilindeki kişilerin hayatlarını güvence altına almak amacıyla uygun adımlar atmasını öngörmektedir (*L.C.B/Birleşik Krallık*, B. No: 14/1997/798/1001, 9/6/1998, § 36).

55. AİHM; 2. maddeye ilişkin pozitif yükümlülük kuralının yaşam hakkının tehlikede bulunduğu, kamusal olan veya olmayan herhangi bir eylemin gerçekleşmesi durumunda uygulanması gerektiğini belirtmektedir. Ancak özellikle insan davranışının öngörülemezliği, öncelikler ve kaynaklar dikkate alınarak yapılması zorunlu kabul edilen işlevsel tercihler gözönüne alınarak pozitif yükümlülük, yetkililer üzerine aşırı yük oluşturacak şekilde yorumlanmamalıdır. Bu doğrultuda hayati tehlikenin var olduğu her durumda kamu makamları bu tehlikenin gerçekleşmesini engellemek amacıyla Sözleşme çerçevesinde işlevsel önlemler almakla yükümlü değildir. Pozitif yükümlülüğün ortaya çıkması için yetkililerce belirli bir kişinin hayatının gerçek ve yakın tehlike içinde olduğunun bilinmesi ya da bilinmesi gerektiği durumların varlığı kabul edildikten sonra böyle bir durum dâhilinde, makul ölçüler çerçevesinde ve kamu makamlarının sahip oldukları yetkiler kapsamında bu tehlikenin gerçekleşmesini önleyebilecek şekilde önlem almakta başarısız oldukları tespit edilmelidir (*İlbeyi Kemaloğlu ve Meriye Kemaloğlu/Türkiye*, B. No: 19986/06, 10/4/2012, § 36).

56. AİHM, Sözleşme'nin 2. maddesinin 1. maddesiyle birlikte yorumlandığında devletin yaşama hakkı kapsamındaki bir olayı etkili soruşturma yükümlülüğünün bulunduğunu kabul etmiştir (*McCann ve diğerleri/Birleşik Krallık [BD]*, B. No: 18984/91, 27/9/1995, § 161).

57. AİHM, 2001 yılında incelediği bir başvuruda verdiği kararda ise devletin yükümlülüğündeki etkili soruşturmanın ilkelerini belirlemiştir (*Hugh*

Jordan/Birleşik Krallık, B. No: 24746/94, 4/5/2001). "Jordan Prensipleri" olarak anılan bu ilkeler, AİHM'in tamamen yeni belirlediği ilkeler değildir. Yukarıda belirtilen *McCann ve diğerleri/ Birleşik Krallık* kararından beri önüne gelen davalarda uyguladığı birtakım ilkelerin sistematikleştirilmesinden ibarettir. AİHM'in yaşama hakkı kapsamında etkili soruşturmaya ilişkin belirlediği ilkeler şöyledir:

- Soruşturma makamlarının yaşama hakkıyla ilgili konulardan haberdar olduklarında kendiliğinden harekete geçmeleri (*Hugh Jordan/Birleşik Krallık*, § 105)

- Soruşturma makamlarının bağımsız olmaları (*Hugh Jordan/Birleşik Krallık*, § 106)

- Soruşturmanın sorumluların tespitini ve cezalandırılmasını sağlayabilecek şekilde etkili olması, bu kapsamda olayı aydınlatmaya yarayabilecek bütün delillerin toplanması (*Hugh Jordan/Birleşik Krallık*, § 107)

- Soruşturmanın makul bir süratle tamamlanması (*Hugh Jordan/Birleşik Krallık*, § 108)

- Yürütülen soruşturmanın ve sonuçlarının kamu denetimine açık olması, her olayda ölen kişinin yakınlarının veya başvuruçunun meşru menfaatlerini korumak için bu sürece gerekli olduğu ölçüde katılmalarının sağlanması (*Hugh Jordan/Birleşik Krallık*, § 109)

58. Sözleşme'nin 3. maddesi şöyledir:

"Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemlere tabi tutulamaz."

59. AİHM, Sözleşme'nin 3. maddesi ile ilgili içtihatlarında kötü muamele yasağının demokratik toplumların en temel değeri olduğunu vurgulamıştır. Terörle ya da organize suçla mücadele gibi en zor şartlarda dahi Sözleşme'nin mağdurların davranışlarından bağımsız olarak işkence, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemlerden men ettiği belirtilmiştir. Kötü muamele yasağının Sözleşme'nin 15. maddesinde belirtilen toplum hayatını tehdit eden kamusal tehlike hâlinde dahi hiçbir istisnaya yer vermediği içtihatlarda hatırlatılmıştır (Birçok karar arasından bkz. *Selmouni/Fransa*, B. No: 25803/94, 28/7/1999, § 95; *Labita/İtalya* [BD], B. No: 26772/95, 6/4/2000, § 119).

60. Öte yandan bir muamele veya cezanın kötü muamele olduğunu söyleyebilmek için eylemin "minimum ağırlık eşiği"ni aşması beklenir (Birçok karar arasından bkz. *Raninen/Finlandiya*, B. No: 20972/92, 16/12/1997, § 55; *Erdogan Yağız/Türkiye*, B. No: 27473/02, 6/3/2007 §§ 35-37; *Gafgen/Almanya* [BD], B. No: 22978/05, 1/6/2010, §§ 88-90; *Costello-Roberts/Birleşik Krallık*, B. No: 13134/87, 25/3/1993, § 30).

61. AİHM, tutuklu ve hükümlülerle ilgili olarak onların korunmasız ve zayıf durumda olduklarını ve en zor şartlarda dahi yetkililerin bu kişilerin fiziksel esenliklerini korumakla sorumlu olduklarını belirtmiştir (*Keenan/Birleşik Krallık*, B. No: 27229/95, § 91; *Tarariyeva/Rusya*, B. No: 4353/03, 14/12/2006, § 73; *Vladimir/Romanov/Rusya*, B. No: 41461/02, 24/7/2008, § 57). Bununla birlikte AİHM, ceza infaz kurumlarında bir şiddet potansiyeli bulunduğunu ve tutulan kişilerin

direnişinin çok çabuk ayaklanmaya dönüşebileceğini kabul etmektedir (*Satık ve diğerleri/Türkiye*, B. No: 31866/96, 10/10/2000, § 58; *Dedovsky ve diğerleri/Rusya*, B. No: 7178/03, 15/5/2008, § 81). Bu bağlamda Sözleşme'nin 3. maddesinin güvenliği sağlamak için güç kullanılmasını yasakladığı söylenemez ancak bu güç zorlu hâllerde kullanılmalı ve aşırı olmamalıdır (*Ivan Vasilev/Bulgaristan*, B. No: 48130/99, 12/4/2017, § 63).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

62. Mahkemenin 22/2/2018 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. İşkence ve Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

63. Başvurucular; U.Ş.nin ölmeden önce darbedildiğini, ellerine ters kelepçe takıldığını, ayaklarının da kelepçelendiğini, kanda üç, safrada ise iki ilaç etken maddesine rastlandığını, mide içeriğinde ilaç etken maddesi olmadığına göre ilacın ağızdan başka bir yolla vücuda girdiğini, tutuklu ve hükümlüler ile infaz koruma memurlarının koğuştan çıkarılırken U.Ş.nin yüzündeki kızarıklıklardan bahsettiğini oysa adli muayene tutanağında ve otopsi raporunda U.Ş.nin vücudundaki başka izlerden de söz edildiğini, ceza soruşturmasında bu konunun üzerinde durulmadığını ve etkili bir soruşturma yapılmadığını belirterek Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan işkence ve kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

64. Bakanlık görüşünde; başvurucuların ceza soruşturmasında işkence ve kötü muameleye ilişkin herhangi bir iddiada bulunmadıkları, bu nedenle başvuru yollarını tüketmedikleri öne sürülmüştür.

65. Bakanlık görüşünde ayrıca, bir muamelenin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının kapsamına girebilmesi için asgari bir ağırlık derecesine ulaşması ve bu asgari eşiğin aşılmış aşılmadığının her somut olayda değerlendirilmesi gerektiği, Sözleşme'nin 3. maddesinin ceza infaz kurumlarındaki güvenliği sağlamak, düzeni korumak ve suç işlenmesini önlemek için güç kullanılmasını yasaklamadığı, hukuka uygun olarak ve sadece kaçınılmaz ve aşırı olmaması koşuluyla güvenlik güçleri tarafından fiziksel güce başvurulmasının kötü muamele olmadığı, somut olayda infaz koruma memurlarına karşı agresif tavırlar sergilemesi nedeniyle U.Ş.nin ellerine plastik kelepçe takıldığı, süngerli odada kendisine zarar vermesini önlemek amacıyla ve kendisini sağa sola vurma üzcrinc U.Ş.nin ayaklarına plastik kelepçe takıldığı, Ceza İnfaz Kurumunda U.Ş.nin vücudunda ekimozlu iğne izi oluşmasına sebep verebilecek herhangi bir müdahalede bulunulmadığı, adli muayene tutanağındaki izlerin canlandırma işlemi sırasında meydana gelmiş olabileceği, U.Ş.nin mide içeriğinde bulunmayan ancak kanda ve safrada bulunan maddelerin hastanede müdahale sırasında enjeksiyon yoluyla yapılan, ağır kesici ve anestezi özelliği bulunan ilaçların etken maddesi olmasının muhtemel olduğu iddia edilmiş ve iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu ileri sürülmüştür.

2. Değerlendirme

66. Anayasa'nın "*Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı*" kenar başlıklı 17. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"Herkes, ... maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

...

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.""Herkes, ... maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

...

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz."

67. Anayasa'nın 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Devletin temel amaç ve görevleri, ... Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

68. Anayasa Mahkemesi; *İrfan Durmuş ve diğerleri* (B. No: 2014/4153, 11/5/2017) başvurusunda, yakınları yaşamını yitiren başvuru sahiplerinin işkence ve kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddialarını incelemiş ve başvuru sahiplerinin kendileri açısından doğrudan mağduriyetlerini ileri sürmeyip ölen yakınlarına yönelik eylemleri şikâyet konusu yaptıkları gerekçesiyle başvuruda mağdur statüsü bakımından bir sorun bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır.

69. Mevcut başvuruda da başvuru sahiplerinin yakınının -olayda yaşamını yitirdiğinden- bizzat başvuru yapma imkânı doğal olarak bulunmamaktadır. Bu nedenle başvuru sahiplerinin ölen yakınlarına yönelik eylemleri şikâyet konusu yaptığı başvuruda mağdur statüsü yönünden herhangi bir sorun bulunmamaktadır.

70. Bakanlık görüşünde, işkence ve kötü muamele yasağının ihlal edildiğine yönelik şikâyetlerin soruşturma aşamasında dile getirilmemesi nedeniyle başvuru yollarının tüketilmediği ileri sürülmüş ise de kovuşturmayla yer olmadığına dair karara yapılan itirazda işkence ve kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların dile getirilmesi nedeniyle başvuru sahiplerinin tüketmesi gereken başvuru yollarını tükettikleri kanaatine varılmıştır.

71. Açıklanan gerekçelerle açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan işkence ve kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

72. Anayasa'nın 17. maddesinde herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı güvence altına alınmıştır. Maddenin üçüncü fıkrasında; kimseye "işkence" ve "eziyet" yapılamayacağı, kimsenin "insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye" tabi tutulamayacağı düzenlenmiştir. Anılan fıkrayla özel olarak insan onurunun korunması amaçlanmıştır (*Cezmi Demir ve diğerleri*, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 80).

73. Bu bağlamda Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında; öngörülen işkence, eziyet ve insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulma yasağı mutlak bir nitelik taşımakta olup bu kapsamda öncelikle kamusal yetkiyle güç kullanılan görevlilerin kişilerin beden ve ruh bütünlüğüne hiçbir şekilde zarar vermemelerini gerektirir (*Cezmi Demir ve diğerleri*, § 81).

74. Öte yandan Anayasa'nın 17. maddesi ayrıca devlete, söz konusu kişilerin işkence ve eziyete ya da insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir ceza veya muameleye -bu muameleler üçüncü kişiler tarafından yapılmış olsa bile- maruz bırakılmalarını engelleyecek tedbirler alma ödevini yüklemektedir. Dolayısıyla yetkililerce bilinen ya da bilinmesi gereken bir kötü muamelemin gerçekleşmesini engellemek için makul tedbirlerin alınmaması durumunda devletin sorumluluğu ortaya çıkabilir (*Cezmi Demir ve diğerleri*, § 82).

75. İşkence ve kötü muamele yasağına ilişkin şikâyetlerin incelenmesinde yasağın maddi ve usul boyutlarının ayrı ayrı ele alınması gerekmektedir. Bu bağlamda yasağın maddi boyutu sadece bireyleri işkence ya da insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleye ya da cezaya tabi tutmama sorumluluğunu (negatif yükümlülük) içermektedir. Ayrıca bireylerin bu tür muameleye maruz kalmasını engelleyecek etkili önleyici mekanizmaların kurulması yönünde pozitif bir yükümlülük de içermektedir.

76. İşkence ve kötü muamele yasağının usul boyutu ise bu yasağın ihlal edildiğine yönelik "tartışılabilir" ve "makul şüphe uyandıran" iddiaların sorumlularının tespitini ve cezalandırılmasını sağlayacak etkili bir soruşturma yapılması sorumluluğunu (pozitif yükümlülük) içermektedir.

77. Somut olayda başvuruçuların iddiaları; yakınlarının darbedilmesi, ağızdan başka bir yolla vücuduna ilaç verilmesi ve yakınlarının infaz koruma memurlarınca süngerli odada elleri ve ayakları kelepçeli olarak tutulmasıdır. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesinin elinde U.Ş.nin mide içeriğinde rastlanmayıp kanda ve safrada rastlanan ilaç etken maddelerinin tıbbi müdahaleler sırasında verilen ilaçlara ait olup olmadığı veya söz konusu ilaç etken maddelerinin U.Ş.nin aldığı ilaçlara ait olup olmadığı konusunda ve adli muayene tutanağı ile otopsi raporunda yazılı bulguların nasıl meydana geldiği hususunda değerlendirme yapabilmeye imkân veren bulgular bulunmamaktadır. Bu nedenle başvuruçuların şikâyetleri -maddi boyut açısından- zor kullanma yetkisinin aşılması ile süngerli odaya alınma ve tutulma koşulları yönünden ayrı ayrı incelenmiştir. İşkence ve kötü muamele yasağının ihlal edildiğine dair şikâyetlerin etkili soruşturulmadığı iddiaları ise usul boyutu kapsamında incelenmiştir.

i. İşkence ve Kötü Muamele Yasağının Maddi Boyutunun İhlal Edildiğine İlişkin İddia

(1) Genel İlkeler

78. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası, mağdurların eylemi veya yetkililerin saiki ne olursa olsun kötü muamele yasağının ihlal edilmemesi gerektiğini vurgular. Saikin önemi ne kadar yüksek olursa olsun en zor koşullarda bile işkence, eziyet veya insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yapılamaz. Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrası gereğince savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hâllerde bile bu yasağın askıya alınmasına izin verilmemiştir. Anılan maddelerdeki hakkın mutlaklık niteliğini güçlendiren felsefi temel, söz konusu kişinin eylemi ve suçun niteliği ne olursa olsun herhangi bir istisnaya, haklılaştırıcı faktöre veya menfaatlerin tartılmasına izin vermemektedir (*Cezmi Demir ve diğerleri*, § 104).

79. Bununla birlikte her kötü muamele iddiasının Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının getirdiği korumadan ve Anayasa'nın 5. maddesiyle birlikte devlete yüklediği pozitif yükümlülüklerden yararlanması beklenmez. Bu bağlamda kötü muamele konusundaki iddialar uygun delillerle desteklenmelidir. İddia edilen olayların gerçekliğini tespit etmek için soyut iddiaya dayanan şüphe ötesinde makul kanıtların varlığı gerekir. Bu kapsamdaki bir kanıt yeterince ciddi, açık ve tutarlı emarelerden ya da aksi ispat edilmemiş birtakım karinelere dayanabilir. Bu bağlamda kanıtlar değerlendirilirken ilgililerin süreçteki tutumları da dikkate alınmalıdır (*Cezmi Demir ve diğerleri*, § 95).

80. Aynı şekilde bir muamelenin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında olabilmesi için asgari bir ağırlık derecesine ulaşmış olması gerekir. Bu asgari eşik, göreceli olup her olayın somut koşulları dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Bu kapsamda muamelenin süresi, bedensel ve ruhsal etkileri ile mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi faktörler önem taşır. Ayrıca muamelenin ardındaki saik ve amaç dikkate alınmalıdır. Muamelenin heyecanın yükseldiği ve duygu yoğunluğunun olduğu bir anda meydana gelip gelmediği de gözönünde bulundurulmalıdır (*Cezmi Demir ve diğerleri*, § 83).

81. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında geçen bu kavramlar arasında nitelik değil yoğunluk farkının bulunduğu görülmektedir. Bir muamelenin "işkence" olarak nitelendirilip nitelendirilmeyeceğini belirleyebilmek için anılan fıkrada geçen "eziyet" ve "insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele" kavramları ile işkence arasındaki ayrımı bakmak gerekmektedir. Bu ayrımın özellikle çok ağır ve zalimane acılara neden olan kasti insanlık dışı muamelelerdeki özel duruma işaret etmek ve bir derecelendirme yapmak amacıyla Anayasa tarafından getirildiği ve anılan ifadelerin 5237 sayılı Kanun'da düzenleme altına alınmış olan "işkence", "eziyet" ve "hakaret" suçlarının unsurlarından daha geniş ve farklı bir anlam taşıdığı anlaşılmaktadır (*Cezmi Demir ve diğerleri*, § 84).

82. Buna göre anayasal düzenleme kapsamında kişinin maddi ve manevi varlığına en fazla zarar veren muamele "işkence"dir. Muamelenin ağırlığının yanı sıra İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 1. maddesinde "işkence"nin özellikle bilgi almak, cezalandırmak veya yıldırım amacıyla ya da ayrımcı bir nedenle yapıldığı belirtilmiştir (*Cezmi Demir ve diğerleri*, § 85).

83. "İşkence" seviyesine varmayan fakat yine de önceden tasarlanmış, belirli bir süre devam eden, yaralanmaya, yoğun maddi veya manevi ızdıraba sebep olan insanlık dışı muameleler "eziyet" olarak tanımlanabilir. Bu hâllerde duyulan acı, meşru bir muamele ya da cezada kaçınılmaz olarak bulunan acının ötesine geçmemelidir. İşkenceden farklı olarak "eziyet"te, ızdırap vermenin belli bir amaç doğrultusunda yapılması aranmaz (*Cezmi Demir ve diğerleri*, § 88).

84. Kişileri küçük düşürebilecek ve utandırabilecek şekilde kişide korku, elem ve aşağılanma duygusu uyandıran veya mağduru kendi iradesine ve viedanına aykırı bir şekilde hareket etmeye sürükleyen muameleler ise "insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele veya ceza" olarak tanımlanabilir. "Eziyet"ten farklı olarak, uygulanan bu muamele kişide bedensel ya da ruhsal bir acı oluşturmaya da küçük düşürücü veya alçaltıcı bir etki yaratmaktadır (*Cezmi Demir ve diğerleri*, § 89).

85. Bir muamelenin bu kavramlardan hangisini oluşturduğunu belirleyebilmek için her somut olay kendi özel koşulları içinde değerlendirilmelidir. Muamelenin kamuya açık olarak yapılması onun aşağılayıcı ve insan haysiyetiyle bağdaşmayan nitelikte olup olmamasında rol oynasa da bazı durumlarda kişinin kendi gözünde küçük düşmesi de bu seviyedeki bir kötü muamele için yeterli olabilmektedir. Ayrıca muamelenin küçük düşürme ya da alçaltma kastı ile yapıp yapılmadığı dikkate alınsa da böyle bir amacın belirlenememesi kötü muamele ihlali olmadığı anlamına gelmeyecektir. Bir muamele hem insanlık dışı/eziyet hem de aşağılayıcı/insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele niteliğinde olabilir. Her türlü işkence, aynı zamanda insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele oluştururken insan haysiyetiyle bağdaşmayan her aşağılayıcı muamele insanlık dışı/eziyet niteliğinde olmayabilir. Tutulma koşulları, tutulanlara yapılan uygulamalar, ayrımcı davranışlar, devlet görevlileri tarafından sarf edilen hakaretamiz ifadeler, engelli kimselerin karşılaştığı kimi olumsuz durumlar, kişiye normal olmayan bazı şeyleri yedirme içirme gibi aşağılayıcı muameleler “insan haysiyetiyle bağdaşmayan” muamele olarak ortaya çıkabilir (*Cezmi Demir ve diğerleri*, § 90).

86. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasıyla yasaklanmış bir eylem tehdidinde bulunmak da yeterince yakın ve gerçek olması koşuluyla bu maddenin ihlali sonucunu doğurma riskini taşıyabilir. Dolayısıyla bir kimseyi işkence ile tehdit etmek, en azından “insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele” oluşturabilir (*Cezmi Demir ve diğerleri*, § 91).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

(a) Zor Kullanma Yetkisinin Aşıldığı İddiası Yönünden

87. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasındaki kural, hükümlü ve tutuklulara yönelik uygulamalar için de geçerlidir. Bu husus 5275 sayılı Kanun'un “İnfazda temel ilke” kenar başlıklı 2. maddesinin (2) numaralı fıkrasında “Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazında zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı ve onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz.” şeklinde düzenleme ile açıkça ifade edilmiştir.

88. Bununla birlikte özgürlüğünden mahrum bırakılan bir kişiye yönelik olarak -kendi eylem ve tavırları mutlaka kuvvet kullanılmasını gerektirmedikçe- zora başvurulması, insan onurunun zedelenmesi ve ilke olarak Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında öngörülen yasağın ihlal edilmesi sonucunu doğurabilir (*Cezmi Demir ve diğerleri*, § 92). Buna karşın Anayasa'nın 17. maddesinin bir yakalamayı gerçekleştirmek için güç kullanımını yasakladığı söylenemez. Nitekim Anayasa Mahkemesi, yakalama sırasında kötü muamele yapıldığı iddialarını değerlendirdiği bir kararında güç kullanmayı gerektiren bir durumun olup olmadığı ve kullanılan gücün orantılı olup olmadığını gözeterek sonuca ulaşmıştır (*Gülşah Öztürk ve diğerleri*, B. No: 2013/3936, 17/2/2016, § 52).

89. 5275 sayılı Kanun'un “Zorlayıcı araçların kullanılması” kenar başlıklı 50. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, diğer kontrol usullerinin yetersizliği hâlinde hükümlünün kendisine veya başkalarına zarar vermesine veya eşyayı tahrip etmesine engel olmak için -kurumun en üst amirinin emriyle- bedensel hareketleri kısıtlayıcı araçların ve kelepçenin kullanılabilmesi kabul edilmiştir. Bununla birlikte İnfaz Tüzüğü'nün 22. maddesinin (8) numaralı fıkrası kapsamında infaz koruma memurlarının

kurumun güvenliğini bozan firara teşebbüs, isyan, rehin alma, saldırı, yasaya veya düzenlemelere dayalı bir emre karşı aktif veya pasif fiziki direnme gibi olaylar ile 5237 sayılı Kanun'un 25. maddesindeki meşru savunma ve zorunluluk hâli ortaya çıktığında zor kullanma yetkisinin bulunduğu hükmüne yer verilmiştir. Bu bağlamda infaz koruma memurlarının zor kullanma yetkilerinin hukuki dayanağının bulunduğu açıktır.

90. Öte yandan ceza infaz kurumunda saldırganlık gösterme riski yüksek olan tutuklu ve hükümlülere yönelik olarak ceza infaz kurumu personelinin kendilerini korumak, ceza infaz kurumunda güvenliği ve disiplini sağlamak için daha geniş takdir yetkilerinin olduğu kabul edilmelidir. Ancak bu takdir yetkisinin iyi niyetli olarak temel hak ve özgürlüklere saygı çerçevesinde kullanılması gerekmektedir (*Cihan Koçak*, B. No: 2014/12302, 21/9/2017, § 61).

91. Somut olayda U.Ş.; Ceza İnfaz Kurumuna gelmeden önce koğuştaki yatakları yaktığı, kolunu jilet parçasıyla kesip diğer tutuklu ve hükümlüler için kötü örnek olduğu, infaz koruma memurlarına hakaret ve tehditte bulunduğu, infaz koruma memurlarına, hükümlülere ve tutuklulara karşı edep ve nezakete aykırı konuştuğu veya davranışlarda bulunduğu, Ceza İnfaz Kurumunda korku, kaygı veya panik yaratabilecek biçimde söz söylediği veya davranışta bulunduğu gerekçeleriyle birçok disiplin cezası almış bir hükümlüdür (bkz. § 10). Dolayısıyla U.Ş.'nin saldırgan bir tutum içine girmesi nedeniyle Ceza İnfaz Kurumunun risk algısının yüksek olması anlaşılabilir bir durumdur.

92. İnfaz koruma memurlarının takdir yetkisini kullanırken iyi niyetli olup olmadığı ve olayın kendine özgü koşulları çerçevesinde zor kullanma yetkisini kullanmayı gerektiren bir durum olup olmadığı kötü muamele yasağında asgari eşğin aşıp aşılmadığının belirlenmesinde en önemli unsurdur.

93. U.Ş. ile aynı koğuşta kalan tutuklu ve hükümlülerin butona basıp infaz koruma memurlarından yardım istemeleri, bu tutuklu ve hükümlülerin beyanlarına göre U.Ş.'nin agresif tavırlar sergileyip bir infaz koruma memuruna tekme atması ve bu bağlamda U.Ş.'nin saldırganlık açısından taşıdığı riskin düzeyi gözetildiğinde bulunduğu koğuştan kollarından tutularak çıkarılması ve ellerine kelepçe takılması suretiyle U.Ş.'ye yönelik zor kullanmanın gereksiz ve orantısız olduğu söylenemez.

94. Açıklanan gerekçelerle U.Ş.'nin bulunduğu koğuştan çıkarılıp ellerine kelepçe takılarak yapılan müdahale ile Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi boyutunun ihlal edilmediği sonucuna varılmıştır.

(b) Müşahede Odasına Alınma ve Tutma Koşullarına Yönelik İddialar Yönünden

95. Anayasa'nın 17. maddesi, ceza infaz kurumunda tutulan bir hükümlü veya tutuklunun içinde bulunduğu şartların insan onuruna yakışır bir şekilde olmasını da koruma altına almaktadır. İnfazın yöntemi ve infaz sürecindeki davranışların mahkûmları, özgürlükten mahrum kalmanın doğal sonucu olan kaçınılmaz elem seviyesinden daha fazla sıkıntılı veya eziyetli bir duruma sokmaması gerekir. Ceza infaz kurumunda tutulmanın pratik gerekleri çerçevesinde mahkûmların sağlık ve esenlikleri gibi hususların yeterli bir şekilde güvence altına alınması ve mahkûmlara gerekli tıbbi yardımın sağlanması da insan onuruna yakışır koşulların sağlanması için gereklidir (*Turan Günana*, B. No: 2013/3550, 19/11/2014, § 39).

96. Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası çerçevesinde ceza infaz kurumunda tutulma koşullarını değerlendirirken başvuruçular tarafından yapılan somut olaylara ilişkin iddialarla birlikte koşulların bir bütün olarak gözetilmesi ve bu kapsamda önlemlerin şiddeti, amacı ve bireyler için sonuçlarının birlikte değerlendirilmesi gerektiğini kabul etmiştir (*Turan Günana*, § 38).

97. Somut olayda saldırgan hareketlerde bulunduğu bahisle infaz koruma memurlarına ve kendisine zarar vermesini engellemek amacıyla U.Ş. kontrol altına alınmış ve ellerine kelepçe takılıp müşahede odasına götürülmüş, burada ise kendisine zarar vermesini önlemek için U.Ş.nin ayaklarına kelepçe takılmıştır. Ceza soruşturması ile disiplin soruşturmasında dinlenen infaz koruma memurlarının ifadelerinin de bu iddiaları doğruladığı tespit edilmiştir. Agresif tavırlarına son vermesi, sakinleşmesi, kendisine ve başkalarına zarar vermesinin önlenmesi amacıyla U.Ş.nin müşahede odasına konulduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla burada geçici bir tedbir olarak müşahede odasına konulma söz konusudur. Nitekim idarenin bu uygulaması İnfaz Tüzüğü'nün 49. maddesi kapsamında "kurum düzeninin ve kişilerin güvenliklerinin ciddi tehlikeyle karşı karşıya kalması hâlinde, asayiş ve düzeni sağlamak için Kanun'da açıkça belirtilmeyen diğer tedbirleri" alma yetkisine dayanmaktadır. Sonuç olarak U.Ş.nin müşahede odasına konulması Ceza İnfaz Kurumunda düzenin sağlanması için tek başına kötü muamele olarak kabul edilemez (Benzer yöndeki değerlendirme için bkz. *Cihan Koçak*, § 69). Başvuruçuların U.Ş.nin müşahede odasında uzun tutulduğu yönünde iddiaları da bulunmamaktadır.

98. Öte yandan ceza infaz kurumlarında kötü muamele olarak kabul edilecek hususlar farklı şekillerde tezahür edebilir. Somut olay açısından değerlendirilmesi gereken husus, U.Ş.nin altı saati aşkın bir süreyle elleri ve ayakları kelepçeli olarak müşahede odasında tutulmasıdır.

99. Süngerli oda, niteliği itibarıyla tutuklu ve hükümlülerin kendilerine ve başkalarına zarar vermesini engellemek amacıyla tek başlarına geçici olarak tutuldukları bir odadır. Bu odanın özelliği, tutuklu ve hükümlülerin kendilerine zarar vermesini önlemek amacıyla tamamen süngerle kaplı olmasıdır. Somut olayda kendisine ve başkalarına zarar vermesinin engellenmesi amacıyla U.Ş. bu odaya konulmuştur. Bu tedbirin tek başına herhangi bir kötü muamele olarak nitelendirilmesi mümkün değil ise de U.Ş.nin bu odada yaklaşık altı saat ayakları ve elleri arkadan kelepçeli bir şekilde tutulmasının makul bir gerekçesinin ve bunu kesinlikle zorunlu kılan bir nedenin olması gerekir. Kendisine ve başkasına zarar verme olasılığı olmayan süngerli odada kelepçeli bir şekilde tutulmak U.Ş.nin bir nevi bedensel cezaya maruz bırakıldığı algısı yaratmaktadır. U.Ş.nin saldırganlığa devam ettiğine dair Ceza İnfaz Kurumunca yapılmış herhangi bir tespit de bulunmamaktadır.

100. U.Ş.nin süngerli odada altı saati aşkın bir süre ayaklarından ve elleri arkasından kelepçeli olarak tutulması ve otopsi raporunda tespit edilen yaralanmalar dikkate alındığında müdahalenin yoğun maddi ve manevi ızdırap doğurabileceğinden "eziyet" kapsamında nitelendirilmesi mümkün görülmüş ve Anayasa'nın 17. maddesi kapsamında negatif yükümlülüğe aykırı davranıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

101. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının maddi boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

ii. İşkence ve Kötü Muamele Yasağının Usul Boyutunun İhlal Edildiğine İlişkin İddia

(1) Genel İlkeler

102. Devletin kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamında sahip olduğu pozitif yükümlülüğün bir de usul boyutu bulunmaktadır. Bu usul yükümlülüğü çerçevesinde devlet, her türlü fiziksel ve ruhsal saldırı olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili resmî bir soruşturma yürütmek durumundadır. Bu tarz bir soruşturmanın temel amacı, söz konusu saldırıları önleyen hukukun etkin bir şekilde uygulanmasını güvenceye almak ve kamu görevlilerinin ya da kurumlarının karıştığı olaylarda bunların sorumlulukları altında meydana gelen olaylar için hesap vermelerini sağlamaktır (*Cezmi Demir ve diğerleri*, § 110).

103. Buna göre bireyin bir devlet görevlisi tarafından hukuka aykırı olarak ve Anayasa'nın 17. maddesini ihlal eder biçimde bir muameleyle tabi tutulduğuna ilişkin savunulabilir bir iddiasının bulunması hâlinde Anayasa'nın 17. maddesi "*Devletin temel amaç ve görevleri*" kenar başlıklı 5. maddedeki genel yükümlülükle birlikte yorumlandığında etkili resmî bir soruşturmanın yapılmasını gerektirmektedir. Bu soruşturma, sorumluların belirlenmesini ve cezalandırılmasını sağlamaya elverişli olmalıdır. Bu, olanaklı olmazsa bu madde sahip olduğu öneme rağmen pratikte etkisiz hâle gelecek ve bazı hâllerde devlet görevlilerinin fiili dokunulmazlıktan yararlanarak kontrolleri altında bulunan kişilerin haklarını istismar etmeleri mümkün olacaktır (*Tahir Canan*, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 25).

104. Yürütülen ceza soruşturmalarının amacı, kişinin maddi ve manevi varlığını koruyan mevzuat hükümlerinin etkili bir şekilde uygulanmasını ve sorumluların hesap vermelerini sağlamaktır. Bu bir sonuç yükümlülüğü değil uygun araçların kullanılması yükümlülüğüdür. Diğer taraftan burada yer verilen değerlendirmeler hiçbir şekilde Anayasa'nın 17. maddesinin başvurularda üçüncü tarafları adli bir suç nedeniyle yargılatma ya da cezalandırma hakkı ya da tüm yargılamaları mahkûmiyetle veya belirli bir ceza kararıyla sonuçlandırma ödevi yüklediği anlamına gelmemektedir (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 56).

105. Ceza soruşturmasının etkili olması için soruşturma makamlarının resen harekete geçerek kötü muamele iddiasını aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delilleri tespit etmeleri gerekir. Yetkililer şikâyet yapılır yapılmaz harekete geçmeli, bir şikâyet olmasa bile işkence veya kötü muamele olduğunu gösteren yeterli belirtiler olduğunda soruşturma açmalıdır (*Cezmi Demir ve diğerleri*, §§ 114, 116).

106. Öte yandan insan hakları ihlalleri ile ilgili iddialarda soruşturma yükümlülüğü mutlaka iddiayı kabul etme anlamına gelmemekle olup iddiaların ciddiye alınması ve adil bir sonucu garanti eden bir usulle soruşturma yapılması gerekli ve yeterlidir.

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

107. Başvuru konusu olayda U.Ş., süngerli odadan çıkarıldıktan on üç saat sonra vefat etmiştir. Yapılan adli muayeneye ait tutanak ile otopsi raporunda, her iki el

bileğinde ve ayak bileğinde kelepçe izleriyle uyumlu laserasyonlar ile vücudun başka bölgelerindeki ekimoz ve laserasyonlardan söz edilmesine rağmen ceza soruşturmasında bunların nasıl oluştuğunun üzerinde durulmamıştır. Bu konuda olay tarihinde U.Ş. ile aynı koğuştaki bulunan tutuklu ve hükümlüler dinlenebilecekken söz konusu kişilerin üçünün dinlenilmesiyle yetinilmiştir (bkz. § 29). Mide içeriğinde rastlanmayıp kanda safrada tespit edilen ilaç etken maddelerinin hangi ilaçlara ait olduğu, bu ilaçların canlandırma ve tedavi sırasında U.Ş.ye verilen ilaçlar olup olmadığı araştırılmamıştır. Ceza soruşturması dosyasında disiplin soruşturmasına ilişkin bilgi ve belgeler bulunmasına ve disiplin soruşturmasında ifadelerine başvurulana bazı infaz koruma memurlarının “U.Ş.nin elleri ve ayakları kelepçe vaziyette süngerli odada altı saati aşkın bir süre tutulduğuna” dair beyanlarına rağmen bu konuda herhangi bir araştırma ve inceleme yapılmamıştır. Bunun yanında soruşturmada başvurusunun altı saati aşkın süre ayakları ve elleri arkadan kelepçeli olarak süngerli odada tutulması şeklindeki uygulamanın başvurucaıyı cezalandırmak amacıyla yapıp yapılmadığı da değerlendirilmemiştir. Başvurucuların işkence ve kötü muamele yasağının ihlal edildiğine dair itirazları da dikkate alınmamıştır.

108. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Yaşam Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

109. Başvurucular; U.Ş.nin ölmeden önce kırk kadar ilaç içtiği bilinmesine rağmen infaz koruma memurlarının doktor çağırmadığını ve U.Ş.nin hastaneye sevkini sağlamadığını, ceza soruşturmasında ölümün gerçekleşme koşullarının aydınlatılmadığını, sadece ilaç zehirlenmesi üzerinde durulduğunu belirterek Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

110. Bakanlık görüşünde kabul edilebilirlik yönünden, ölümün kasten meydana gelmesi durumunda hukuki veya idari bir prosedür aracılığıyla sorumluların belirlenmesi ve tazminat ödenmesinin yeterli olabileceği, başvurucuların İzmir 3. İdare Mahkemesi nezdinde açtıkları davanın temyiz aşamasında olduğu, bu nedenle başvuru yollarının tüketilmediği iddia edilmiştir.

111. Esasa ilişkin Bakanlık görüşünde ise U.Ş.nin sağlık konusunda herhangi bir şikâyet ve talebinin bulunmadığı, U.Ş.nin sergilediği agresif tavırlar nedeniyle kendisine ve başkasına zarar vermesinin önlenmesi için yirmi dört saat kamera ile izlenen süngerli odaya alınıp sık sık kontrol edildiği, tıbbi ihtiyacın ortaya çıktığı gün hafta sonuna denk geldiği, bu nedenle Ceza İnfaz Kurumunda bekim bulunmadığından U.Ş.ye herhangi bir müdahalede bulunulmadan 112 Acil Servisin çağırıldığı, tutuklu ve hükümlülerin hangi uzmanlık alanında tetkik ve tedavi göreceğine muayene eden kurum doktorunun, kurum doktoru yoksa sağlık ocağında veya hastanede görevli doktorun karar vereceği, bu konuda Ceza İnfaz Kurumunun yetkisinin bulunmadığı öne sürülmüştür. Bakanlık görüşünde ayrıca, ölüm olayıyla ilgili resen soruşturma başlatıldığı, ölenle aynı koğuştaki kalan tutuklu ve hükümlüler ile doktorun tanık olarak, olayla ilgisi olabileceği düşünülen infaz koruma memurlarının ise şüpheli olarak ayrıntılı ifadelerinin alındığı, konuyla ilgili disiplin soruşturması yapıldığı,

başvurucuların açtığı tam yargı davasında manevi tazminat isteminin kabul edildiği, bu nedenle etkili bir soruşturma yürütüldüğü iddia edilmiştir.

2. Değerlendirme

112. Anayasa'nın "Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı" kenar başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir."

a. Kabul edilebilirlik Yönünden

113. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 46. maddesinin (1) numaralı fıkrasında; ancak ihlale yol açtığı ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan etkilenenlerin bireysel başvuru hakkına sahip oldukları kurala bağlanmıştır. Yaşam hakkının doğal niteliği gereği yaşamını kaybeden kişi açısından bu hakka yönelik bir başvuru, ancak yaşanan ölüm olayı nedeniyle ölen kişinin mağdur olan yakınları tarafından yapılabilecektir (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 41). Somut olayda başvuru Emine Şenol U.Ş.nin annesi, diğer başvurucular ise U.Ş.nin kardeşleridir. Bu nedenle başvuru ehliyeti açısından bir eksiklik bulunmamaktadır.

114. Bakanlık görüşünde başvuru yollarının tüketilmediği ileri sürülmüşse de U.Ş.nin ölümünün devletin gözetimi ve kontrolü altındaki bir ceza infaz kurumunda gerçekleştiğini, ölüm olayının sebep ve koşulları ile varsa sorumluların tespitine imkân verecek nitelikte olması gereken bir ceza soruşturmasında verilen karar üzerine bireysel başvuru yapıldığını dikkate alan Anayasa Mahkemesi, başvurucuların tüketmeleri gereken başvuru yollarını tükettiği kanaatine varmıştır. Ayrıca ifade etmek gerekir ki başvuru açıkça dayanaktan yoksun olmadığı gibi başvuruda herhangi bir kabul edilemezlik nedeni de bulunmamaktadır.

b. Esas Yönünden

115. Başvurucuların ölmeden önce U.Ş.nin kırk kadar ilaç içtiği bilinmesine rağmen infaz koruma memurlarının doktor çağırmadıkları ve U.Ş.nin hastaneye sevkini sağlamadıkları yönündeki iddiaları yaşam hakkının maddi boyutu kapsamında, ceza soruşturmasında ölümün gerçekleşme koşullarının aydınlatılmadığı ve sadece ilaç zehirlenmesi üzerinde durulduğu yönündeki iddiaları ise yaşam hakkının usule ilişkin boyutu kapsamında incelenmiştir.

i. Yaşam Hakkının Maddi Boyutunun İhlal Edildiğine İlişkin İddia

(1) Genel İlkeler

116. Anayasa Mahkemesinin yaşam hakkı kapsamında devletin sahip olduğu pozitif yükümlülükler açısından benimsediği temel yaklaşıma göre devletin sorumluluğunu gerektirebilecek şartlar altında gerçekleşen ölüm olaylarında Anayasa'nın 17. maddesi devlete, elindeki tüm imkânları kullanarak bu konuda ihdas edilmiş yasal ve idari çerçevenin yaşamı tehlikede olan kişileri korumak için gcreği gibi uygulanmasını ve bu hakka yönelik ihlallerin durdurulup cezalandırılmasını sağlayacak etkili idari ve yargısal tedbirleri alma görevi yüklemektedir. Bu yükümlülük, kamusal

olsun veya olmasın yaşam hakkının tehlikeye girebileceği her türlü faaliyet bakımından geçerlidir (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 52).

117. Bu kapsamda bazı özel koşullarda devletin kişinin kendi eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı yaşamı korumak amacıyla gerekli tedbirleri alma yükümlülüğü de bulunmaktadır (*Sadık Koçak ve diğerleri*, B. No: 2013/841, 23/1/2014, § 74). Ceza infaz kurumlarında ve devletin kontrolü altında bulunan diğer alanlarda gerçekleşen ölüm olayları için de geçerli olabilecek bu yükümlülüğün ortaya çıkması için yetkililerin kendi kontrolleri altındaki bir kişinin kendini öldürmesi konusunda gerçek bir risk olduğunu bilip bilmediklerini ya da bilmeleri gerekip gerekmediğini tespit etmek, böyle bir durum söz konusu ise bu riski ortadan kaldırmak için makul ölçüler çerçevesinde ve sahip oldukları yetkiler kapsamında kendilerinden beklenen her şeyi yapıp yapmadıklarını incelemek gerekmektedir. Ancak özellikle insan davranışının öngörülemezliği, öncelikler ve kaynaklar değerlendirilerek yapılacak işlemin veya yürütülecek faaliyetin tercihi dikkate alınarak pozitif yükümlülük yetkililer üzerine aşırı yük oluşturacak şekilde yorumlanmamalıdır (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 53). Bu çerçevede Anayasa Mahkemesince yapılacak incelemede, basit bir ihmali veya değerlendirme hatasını aşan bir kusurun ceza infaz kurumu yetkililerine atfedilebilir atfedilemeyeceğinin ortaya konulması gerekmektedir.

118. Tutuklanan veya hürriyeti bağlayıcı cezasının infazına başlanan kişilerin daha önce sahip oldukları pek çok özgürlükten mahrum kalmaları ve günlük yaşamlarında ciddi nitelikte bir değişim yaşamalarının doğal bir sonucu olarak psikolojik sağlıkları bozulabilmekte, dolayısıyla kırılğan ve korumasız bir konumda bulunan bu kişilerin intihar etme riski artabilmektedir. Bu nedenle yasal ve ikincil düzenlemelerin ceza infaz kurumu yetkililerine bu kişiler hakkında daha duyarlı ve dikkatli olma görevi yüklemesi, tutuklu veya hükümlü kişilerin hayatlarının tehlikeye atılmasını önleyici tedbirler alınmasını sağlaması gerekmektedir. Bu amaçla öncelikle cezaevinde kalan kişilerin davranışlarının ve sağlık durumlarının takip edilmesi, gerektiğinde doktor muayenesine başvurulması, diğer yandan bu konuda meyli olduğu anlaşılanlar açısından kendileri için en uygun yerlerde kalmalarının temin edilmesi ve intihar eylemlerinde kullanılacak kesici/delici eşyalara, kemer, çamaşır ipi veya ayakkabı bağcıkları gibi eşyalara el konması şeklinde bu tip risklerin azaltılmasına yönelik önlemlerin alınması gerekmektedir (*Mehmet Kaya ve diğerleri*, B. No: 2013/6979, 20/5/2015, § 73).

119. Bu bağlamda kişi özgürlüğüne aşırı bir sınırlama getirmeyecek ölçüde bir tutuklunun veya hükümlünün kendine zarar verme ihtimalini en aza indirecek tedbirlerin alınması yetkililerden beklenebilecektir. Bir hükümlü veya tutuklu açısından daha sıkı tedbirlerin gerekip gerekmediği ve bunların uygulanmasının makul olup olmadığı, başvuru konusu yapılan her bir somut olayın koşullarına göre değişecektir (*Mehmet Kaya ve diğerleri*, § 74).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

120. Yaşam hakkı kapsamında devletin öncelikle yaşamı tehlikeye girebilecek kişilerin yaşamını korumak için yeterli yasal ve idari bir çerçeve oluşturması gerekmektedir. Aynı yükümlülük ceza infaz kurumlarında bulunan kişilerin yaşam ve sağlıklarının korunması için de geçerlidir. Bu kapsamda ceza infaz kurumu yetkililerince yerine getirilecek kontrol ve denetim işlemleri ile bu konuda alınacak diğer tedbirlerin yukarıda yer verilen mevzuatta ayrıntılı olarak düzenlendiği

görülmektedir (bkz. §§ 40-52). Başvurucular tarafından bu konuda ileri sürülen bir eksiklik bulunmadığı gibi başvuru konusu olayda, Anayasa Mahkemesi tarafından resen gözetilmesi ve incelenmesi gereken bir husus da bulunmamaktadır.

121. Mevcut başvuruda, yukarıda yer verilen ilkeler çerçevesinde öncelikle Ceza İnfaz Kurumu yetkililerinin U.Ş.nin -hangi amaçla alırsa alsın- aldığı ilaçlar nedeniyle yaşamının tehlikeye girdiğini bilip bilmediklerinin veya bilmelerinin gerekli gerekmediğinin ortaya konması, yetkililerin teblikeyi bildikleri veya bilmeleri gerektiği sonucuna varılması hâlinde ise U.Ş.nin sağlığının korunması açısından yetkililer tarafından gerekli önleyici tedbirlerin alınıp alınmadığının tespiti gerekmektedir.

122. Somut olayda koğuştta bulundurulması yasak olmasına rağmen (bkz. §§ 38, 52) obsibutinun hidroklorür etken maddesi içeren Üropan isimli ilacı U.Ş. koğuştta bulundurabilmiştir. U.Ş.nin fazlaca içtiği ilaçların etkisiyle kendi kendine konuşması, küfürler etmesi ve koğuştta bulunan diğer tutuklu ve hükümlülerle tartışması nedeniyle 11/8/2012 tarihinde saat 02.10 sıralarında infaz koruma memurlarından yardım istenmiş ve U.Ş.nin akşamdan beri fazlaca ilaç alması nedeniyle o vaziyete olduğu infaz koruma memurlarına söylenmiştir (bkz. §§ 28, 29, 34). U.Ş.nin çoklu ilaç zehirlenmesi ve gelişen yeni sorunlar yüzünden vefat ettiği (bkz. § 27) de dikkate alındığında yetkililer, U.Ş.nin aldığı ilaçlar nedeniyle hayatının tehlikeye girebileceğini bilebilecek durumdadır. Bu durumda somut olayın koşullarında U.Ş.nin sağlığının korunması açısından yetkililer tarafından gerekli önleyici tedbirlerin alınması gerektiği açıktır.

123. Yetkililer, U.Ş.nin fazlaca ilaç aldığını ve aldığı ilaçların etkisiyle agresif tavırlar sergilediğini bilmelerine rağmen U.Ş.yi altı saati aşkın bir süre ayakları ve elleri arkadan kelepçeli şekilde müşahede odasında tutmuşlardır. Aldığı ilaçların etkisiyle zehirlenebileceği ve yaşamının tehlikeye girebileceği açık olan U.Ş., hastaneye götürülmemiş ve çoğunlukla müşahede odasının camından bakılmak suretiyle kontrol edilmiştir (bkz. § 35). U.Ş.nin uyur vaziyette görünmesinin uyumadan başka bir sebeple de olabileceği değerlendirilmemiştir. U.Ş. neticede çoklu ilaç zehirlenmesi ve gelişen yeni sorunlar yüzünden vefat etmiştir. U.Ş.yi ölüme götüren süreçteki hata, basit bir muhakeme hatası veya ihmal olarak nitelendirilemeyeceği gibi somut olayın koşullarında U.Ş.nin sağlığının korunması için öncelikler ve kaynaklar ölçüsünde gerekli önleyici tedbirlerin alındığından da söz edilemez.

124. Açıklanan gerekçelerle U.Ş.nin yaşamının korunmaması nedeniyle Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği yaşamı koruma yükümlülüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

ii. Yaşam Hakkının Usul Boyutunun İhlal Edildiğine İlişkin İddia

(1) Genel İlkeler

125. Devletin yaşama hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüklerinin korumaya ilişkin maddi yönü yanında usule ilişkin yönü de bulunmaktadır. Bu yükümlülük, doğal olmayan her ölüm olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili bir soruşturma yürütmeyi gerektirir. Bu soruşturmanın temel amacı, yaşam hakkını koruyan hukukun etkili bir şekilde uygulanmasını ve varsa sorumluların hesap vermelerini sağlamaktır (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 54).

126. Diğer taraftan ceza soruşturmasının amacı, yaşama hakkını koruyan hukuk kurallarının etkili bir şekilde uygulanmasını ve sorumluların hesap vermesini sağlamak olmakla birlikte bu yükümlülük, kesin olarak bir sonuç elde etmeyi gerektirmez. Anayasa'nın 17. maddesi, başvuruculara üçüncü kişileri bir suç nedeniyle yargılatma ya da cezalandırma hakkı vermediği gibi devlete tüm yargılamaları mahkûmiyetle sonuçlandırma ödevi yüklemez (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 56).

127. Yaşama hakkına ilişkin ceza soruşturmasının etkili olması için de şunlar gerekmektedir:

- Yetkili makamların resen ve derhâl harekete geçerek ölüm olayını aydınlayabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delilleri tespit etmeleri (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 57),

- Soruşturmanın kamu denetimine açık olması ve mağdurların soruşturmaya gerekli olduğu ölçüde etkili katılımlarının sağlanması (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 58),

- Kamu görevlilerinin güç kullanımı sonucu gerçekleşen ölümler yönünden soruşturma makamlarının olaya karışmış olabilecek kişilerden bağımsız olması (*Cemil Danışman*, B.No:2013/6319, 16/7/2014 § 96),

- Soruşturmanın makul bir süratle yürütülmesi (*Deniz Yazıcı*, B. No: 2013/6359, 10/12/2014, § 96).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

128. Olaya ilişkin soruşturmada, yukarıda genel ilkeler bölümünde ifade edilen soruşturmada yetkili makamların derhâl ve resen harekete geçmesi, soruşturmanın makul bir sürede tamamlanması, başvurucunun gerektiği ölçüde soruşturmaya katılması ve bağımsızlık ile tarafsızlığın sağlanması konularında başvurucular tarafından herhangi bir iddia ileri sürülmediği gibi bu konularda bir eksikliğin bulunmadığı da görülmektedir. Gerçekten de U.Ş.nin ölümü üzerine resen ve derhâl soruşturma başlatılmış, soruşturma bizzat Cumhuriyet savcısınca yürütülmüş, başvurucular soruşturmaya katılım konusunda herhangi bir engelle karşılaşmamış ve soruşturma tamamlanmıştır.

129. Öte yandan soruşturmanın ölüm olayını aydınlayabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek etkinlikte yürütülüp yürütülmediğinin de incelenmesi gerekir.

130. Soruşturmada U.Ş.nin kesin ölüm nedeni hakkında alınan 1. İhtisas Kurulu raporunda, müteveffanın ölümünün çoklu ilaç zehirlenmesi ve gelişen yeni sorunlar yüzünden meydana geldiği belirtilmiştir. Kuvuşturmaya yer olmadığına ilişkin kararda da bu rapora atıfta bulunularak bir sonuç varılmıştır (bkz. §§ 27, 30).

131. Öncelikle bu noktada belirtilmelidir ki Anayasa Mahkemesinin görevi, herhangi bir soruşturma ya da davada bilirkişi raporu veya uzman mütalaasının gerekli olup olmadığına karar vermek değildir. Bilirkişi raporu ve benzeri delillerin kabul edilebilirliği ve değerlendirilmesi hususları soruşturma makamlarının yetkisi dâhilindedir (*Ahmet Gökhan Rahtuvan*, B. No: 2014/4991, 20/6/2014, §§ 59, 60).

132. Ayrıca Anayasa Mahkemesinin mevcut tıbbi bilgilerden hareketle birtakım tahminlere yer vererek bilirkişilerin vardıkları sonuçların veya sahip oldukları

bilimsel bakış açılarının doğru olup olmadığını irdeleme görevinin de bulunmadığı belirtilmelidir (*Esmâ Çelebi*, B. No: 2014/17591, 19/4/2017, § 147).

133. Gerçekleşen bir ölüm olayına ilişkin delillerin değerlendirilmesi idari ve yargısal makamların ödevi olmakla birlikte Anayasa Mahkemesinin başvuru konusu olayın gelişim şeklini anlayabilmek ve başvurucuların yakınlarının ölümünün tüm yönlerinin aydınlatılması noktasında soruşturma makamları ve derece mahkemeleri tarafından atılması gereken adımları nesnel bir şekilde değerlendirmek için olayın oluşum şeklini incelemesi gerekebilmektedir (*Rifat Bakar ve diğerleri*, B. No: 2013/2782 11/3/2015, § 68).

134. Somut başvuruya konu soruşturmada yalnızca U.Ş.nin koğuştta bulundurduğu ilaçları içmesi, çoklu ilaç zehirlenmesi ve gelişen yeni sorunlar yüzünden ölmesi hususları değerlendirilmiştir. Koğuştta bulundurulması yasak olan oksibutinin hidroklorür etken maddesi içeren ilacın U.Ş. tarafından koğuştta bulundurulabilmesi, U.Ş.nin çok sayıda ilaç aldığı U.Ş. ile aynı koğuştta kalan tutuklu ve hükümlülerce dile getirilmesine rağmen U.Ş.nin sağlığının korunması için neden hareketsiz kaldığı, U.Ş.ye reçete edilen hangi ilaçların çoklu ilaç zehirlenmesine yol açabileceği, kırk tane kadar alındığı infaz koruma memurlarınca ifade edilen ilaçların ne kadar sürede zehirlenmeye yol açabileceği ve U.Ş.nin müşahede odasına alınmasından altı saati aşkın bir süre sonra hastaneye götürülmesinin ölüme etkisi konularında herhangi bir araştırma ve değerlendirme yapılmamıştır. Başvurucuların bu hususlara ilişkin itirazları da dikkate alınmamıştır. Ayrıca U.Ş. ile aynı koğuştta kalan bütün tutuklu ve hükümlüler dinlenmemiştir.

135. Dolayısıyla soruşturmada, olayın tüm yönlerinin aydınlatılması ve buna göre ölüme varsa sorumlulukları bulunanların belirlenmesi için gerekli tüm delillerin toplanmadığı sonucuna varılmıştır.

136. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşama hakkının usule ilişkin boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Adil Yargılanma ve Etkili Başvuru Haklarının İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

137. Başvurucular, kovuşturmayaya yer olmadığına dair karara yapılan itirazların karşılanmadığını ve İzmir 4. Ağır Ceza Mahkemesince gerekçesiz karar verildiğini belirterek adil yargılanma ve etkili başvuru haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

138. Başvurucular tarafından dile getirilen şikâyetlerin özü, işkence ve kötü muamele yasağı ile yaşam hakkının ihlal edildiğine dair itirazların değerlendirilmediğine ilişkin olup söz konusu şikâyetler işkence ve kötü muamele yasağı ile yaşam hakkının usule ilişkin boyutları kapsamında zaten incelenmiştir. Bu nedenle adil yargılanma ve etkili başvuru haklarının ihlal edildiğine yönelik ihlal iddiaların ayrıca incelenmesine gerek görülmemiştir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

139. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvuruçunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir ...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvuruçunun lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

140. Başvuruçular, ihlallerin tespitini ve Emine Şenol için 50.000 TL maddi, 100.000 TL manevi; diğer başvuruçuların her biri için 10.000 TL maddi, 20.000 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmişlerdir.

141. Somut başvuruda, işkence ve kötü muamele yasağı ile yaşam hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

142. İşkence ve kötü muamele yasağı ile yaşam hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama (soruşturma) yapılmasında hukuki yarar bulunduğundan kararın bir örneğinin Aliğa Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

143. Yaşama hakkının ihlali nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruçular Ahmet Şenol, Ayhan Şenol, Emine Şenol, İbrahim Şenol, Kenan Şenol ve Yasemin Canikli'ye müştereken net 44.200 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

144. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruçuların uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruçuların bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

145. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.980 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 2.186,10 TL yargılama giderinin başvuruçulara müşterek olarak ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. İşkence ve kötü muamele yasağının maddi ve usul boyutlarının ihlal edildiğine ilişkin iddianın **KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA**,

2. Yaşam hakkının maddi ve usul boyutlarının ihlal edildiğine ilişkin iddianın **KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA**,

B. 1. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan işkence ve kötü muamele yasağının maddi boyutunun zor kullanma yetkisinin aşıldığı iddiası yönünden **İHLAL EDİLMEDİĞİNE**,

2. Anayasa'nın 17. Maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan işkence ve kötü muamele yasağının maddi boyutunun müşahade odasına alınma ve tutma koşullarına yönelik iddialar yönünden **İHLAL EDİLDİĞİNE**,

3. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan işkence ve kötü muamele yasağının usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE,

4. Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınan yaşam hakkının maddi ve usul boyutlarının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin işkence ve kötü muamele yasağı ile yaşam hakkı ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Aliğa Cumhuriyet Başsavcılığına GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucular Ahmet Şenol, Ayhan Şenol, Emine Şenol, İbrahim Şenol, Kenan Şenol ve Yasemin Canikli'ye net 44.200 TL manevi tazminatın MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 206,10 TL harç ve 1.980 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 2.186,10 TL yargılama giderinin başvurucular Ahmet Şenol, Ayhan Şenol, Emine Şenol, İbrahim Şenol, Kenan Şenol ve Yasemin Canikli'ye MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucuların Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 22/2/2018 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Engin YILDIRIM

Üye
Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Üye
Recep KÖMÜRCÜ

Üye
Celal Mümtaz AKINCI

Üye
Recai AKYEL